

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบล
ห้วยราช ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
แนวคิด ทฤษฎี ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทาง
ในการศึกษาวิจัย ตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.2 ประเภทและลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.3 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.4 ระดับและเงื่อนไขการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.5 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น
 - 1.6 การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550
2. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.1 ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.2 หลักการและความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.3 หลักการและองค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.4 แนวคิดและหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. การบริหารงานและการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล
 - 3.1 วิวัฒนาการของเทศบาลไทย
 - 3.2 แนวคิดและหลักการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล
 - 3.3 ความสำคัญของการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล
 - 3.4 โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ ของเทศบาล
4. บริบทเทศบาลตำบลห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมือง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเมืองในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยที่ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้นเป็นการปกครองโดยประชาชน หรือโดยความยินยอมของประชาชน กล่าวคือ แม้ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดการดำเนินการปกครองได้โดยตรงตลอดเวลา แต่ก็ต้องมีโอกาสที่จะแสดงเจตนาารมณ์ความต้องการของเขาว่าต้องการจะได้บุคคลใด หรือกลุ่มใดเป็นตัวแทนการตัดสินใจทางการเมืองต่าง ๆ สามารถสนับสนุนผู้ที่เขาเห็นว่าเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองผู้บริหารประเทศ ต้องมีโอกาสดูตามข่าวสารทางการเมืองต่าง ๆ มีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็น หรือเสนอข้อเรียกร้องต้องการให้ผู้ที่มีมอบหมายให้เป็นตัวแทนไปปกครองนั้นพิจารณาทั้งโดยลำพังและเป็นกลุ่ม และมีโอกาสทักท้วง หรือการประท้วง เมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบาย มาตรการ หรือการดำเนินการต่าง ๆ ของผู้บริหารประเทศ กระบวนการเหล่านี้ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง (มหาชาติ เสริมใหม่. 2549 : 28)

ในระบบการเมืองทุกระบบสิ่งที่ถือว่าเป็นหัวใจของกิจกรรมทางการเมือง ได้แก่ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีนักวิชาการ กล่าวว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการทางการเมือง

ในฐานะที่เป็นเป้าหมาย หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาระบบการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยโดยการตัดสินใจว่าสังคมใดจะมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ อาจพิจารณาได้จากระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

เป็นกระบวนการทางการเมือง หมายถึง การแสดงออกซึ่งกิจกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับองค์กรทางการเมือง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านของการเป็นกระบวนการทางการเมือง (Political Process) จึงเกี่ยวข้องและสัมพันธ์โดยตรงกับกระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) ซึ่งจะมีผลต่อความเชื่อและพฤติกรรมทางการเมืองของปัจเจกบุคคลในแต่ละสังคม

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่จะกล่าวต่อไปนี้ หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีนักวิชาการ ที่มีความรู้หลายท่านได้ให้ความหมายไว้มากมาย ทั้งในนัยที่คล้ายและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้.

พรอัมรินทร์ พรหมเกิด (2543 : 3) กล่าวว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพล ต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล หรือนโยบายสาธารณะ หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ซึ่งการกระทำดังกล่าวอาจมีความสำคัญแตกต่างกันไป

ไวเนอร์ (Weiner. 1971 : 56-58., อ้างถึงใน พรอัมรินทร์ พรหมเกิด. 2543 : 2) สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมทางเมืองว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ไม่ว่าจะมีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่และไม่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารของรัฐ หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2544 : 8) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่า หมายถึง สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

อนงก เหล่าธรรมทัศน์ (2545 : 28) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญว่า หมายถึง การร่วมคิดร่วมทำ หมายถึง การอาสาสมัคร การอุทิศตน การบริจาคเงินทองข้าวของเครื่องใช้ให้แก่ท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาช่วยงานสาธารณะ ได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับท้องถิ่น ได้อุทิศตนเข้าไปร่วมคิดร่วมทำงานของท้องถิ่น

กรมต ทองธรรมชาติ และเชวณะ ไตรมาส (2545 : 132) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการส่งเสริมเสรีภาพของประชาชน รวมทั้งการจำกัดควบคุมและการตรวจสอบอำนาจรัฐทั้งในส่วนของ การเข้าสู่อำนาจและการใช้อำนาจของผู้ปกครองและองค์กรรัฐด้านต่าง ๆ

ไพโรจน์ พลเพชร และชลัท ประเทืองรัตน (2546 : 10) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการริเริ่มจัดทำนโยบาย การกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบนโยบายและการประเมินผลนโยบาย

ภาวิน ศิริประภาณุกุล (2547 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึงการมีส่วนร่วมการตัดสินใจที่สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งการตัดสินใจในลักษณะดังกล่าวจะนำมาซึ่งนโยบายภาครัฐที่ทำให้สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนา

ชูชาติ พ่วงสมจิตต์ (2540 : 18 ; อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณจิต. 2547 : 15) เห็นว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อถึงตัวประชาชน

ฉันทลักษณ์ อุ๋นตรงจิตร (2548 : 109) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า คือการกระจายอำนาจในการปกครอง ซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยงานเล็ก ๆ ทางการเมืองที่เป็นระดับรากหญ้าทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ในการปกครองระดับท้องถิ่น

จันทนา สุทธิจารี (2548 : 1 ; อ้างถึงใน มหาชาติ เสริมใหม่. 2549 : 28) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่จะต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้อิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในเรื่องการเมืองการปกครองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ

จากการศึกษาคำอธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดการที่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนร่วมได้เสียได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน กิจกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการนโยบายของรัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

ประเภทและลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีหลายประเภทและหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับกิจกรรมของการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วม ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนทางด้านการเมือง โดยได้ศึกษาและรวบรวม จากที่นักวิชาการหลาย ๆ ท่าน ได้ให้ความหมายหรือแนวคิดไว้ และสรุปจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ดังนี้

เมตต์ เมตต์การุณจิตต์. (2547 : 18) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมโดยทั่วไปมี 2 ประเภท ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เช่น การเสนอแนะ การให้ข้อคิด การร่วมในการตัดสินใจ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ

2. การบริจาคเงินทรัพย์สิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน เข้าร่วมสมทบ ไม่รวมประชุมแต่ยินดีให้ความร่วมมือ

การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นมีเกณฑ์การมีส่วนร่วมดังนี้ (ชูชาติ พ่วงสมจิตต์. 2540 : 18 ; อ้างถึงใน เมตต์ เมตต์การุณจิตต์. 2547 : 19-21)

1. การมีส่วนร่วมเทียม คือประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างแท้จริง
2. การมีส่วนร่วมพอเป็นพิธี คือประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นบางส่วน

3. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือการใช้อำนาจและบทบาทของประชาชนผ่านตัวแทน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในหลายลักษณะ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2547 : 12-27)

1. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้สิทธิออกเสียงประชามติ
3. การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
4. การใช้สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย
5. การใช้สิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง
6. การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองท้องถิ่น
7. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการทางนิติบัญญัติ
8. การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่งที่ยังคงกำหนดบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และเพิ่มเติมบทบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายลักษณะ สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานต่าง ๆ ของภาครัฐ การทำหนังสือสัญญา การลงประชามติในเรื่องที่สำคัญ และการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

2. การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย แนวทางการดำเนินงาน การตัดสินใจ การวางแผนพัฒนา และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการอย่างหนึ่ง ที่นำไปให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารชุมชน รูปแบบหรือกระบวนการของการมีส่วนร่วม และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารได้นั้น ได้มีนักวิชาการหลายท่านกำหนดหรือวางแนวทางไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2544 : 337) ได้เสนอแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ ดังนี้

1. การแสดงความสนใจทางการเมือง

2. การใช้สิทธิเลือกตั้ง
3. การริเริ่มพูดคุยประเด็นทางการเมือง
4. การชักชวนผู้อื่นให้เลือกตั้งผู้ที่สนับสนุน
5. การติดสัญลักษณ์เพื่อแสดงการสนับสนุนพรรคหรือผู้สมัคร
6. การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำการเมือง
7. การบริจาคเงินสนับสนุนทางการเมือง
8. การชุมนุมทางการเมือง
9. การร่วมรณรงค์ทางการเมือง
10. การเป็นสมาชิกสำคัญของพรรคการเมือง
11. การร่วมประชุมแกนนำของพรรค
12. การร่วมระดมทุน
13. การเสนอตัวเป็นคู่แข่งทางการเมือง
14. การดำรงตำแหน่งทางการเมือง

กรมพล ทอจธรรมชาติ และเชาวนระ ไตรมาศ (2545 : 132) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารว่า ประชาชนสามารถกระทำได้ใน 4 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจและการตัดสินใจทางการเมือง
2. หลักการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง
3. หลักการส่งเสริมบทบาททางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับ

ล่างที่ใกล้ชิดกับประชาชนและชุมชน

4. หลักการส่งเสริมบทบาทและอำนาจตัดสินใจทางการเมืองของมวลชนทั่วไประดับชาวบ้านหรือนักการเมือง ตัวแทนนักการเมือง

ไพโรจน์ พลเพชร และชลัท ประเทืองวัฒนา (2546 : 10) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ดังนี้

1. การให้ข้อมูล เช่นการร้องเรียน การชุมชนสาธารณะ เสนอแนะความคิดเห็น การอภิปราย การร่วมสัมมนา
2. การร่วมปรึกษาหารือ หรือการประชาพิจารณ์
3. การร่วมตัดสินใจ เป็นรูปแบบคณะกรรมการในหน่วยงานของรัฐ
4. ประชาชนมีอำนาจตัดสินใจด้วยตนเอง แบบลงประชามติ

เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การศึกษาความหมาย รูปแบบ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวข้างต้นแล้วมีประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข ดังนี้ (สนั่น วงศ์พิพัฒน์. 2529, 23 – 24, อ้างถึงใน ฤทธิรงค์ กาถึง. 2543 : 19)

1. ประชาชนต้องมีอิสระในการเข้าร่วม กล่าวคือ การมีส่วนร่วมจะต้องไม่เป็นไปโดยการบังคับหรือถูกชักจูง ประชาชนมีส่วนร่วมโดยที่เขาได้ตระหนักว่า การเข้ามามีส่วนร่วมนั้นจะช่วยให้อัตนุประสงค์ที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ
2. โอกาสหรือช่องทางที่ประชาชนจะเข้าร่วมได้ต้องมีมาก โดยเฉพาะกระบวนการวางแผนพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่จำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้นำหรือตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เท่านั้น แต่ต้องหมายรวมถึง ประชาชนในฐานะผู้เสียภาษีอากร ซึ่งควรที่จะเป็นผู้ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ด้วย
3. ประชาชนต้องเต็มใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม การที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครอง ก็คือ การที่รัฐตระหนักว่าประชาชนเป็นผู้ได้รับผลการพัฒนา ดังนั้นเพื่อให้เกิดการยอมรับหรือให้ความร่วมมือในการวางแผนที่กำหนดขึ้น จึงจำเป็นต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยความเต็มใจ

ข้อความดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า เงื่อนไขของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่น่าสนใจอยู่ 3 ประการ ได้แก่ การเป็นอิสระของประชาชนที่จะเข้าร่วมทางการเมือง โอกาสหรือช่องทางที่จะเข้าร่วมทางการเมือง และประชาชนต้องเต็มใจหรือสมัครใจที่จะเข้าร่วมในการปกครอง เป็นต้น

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่นและกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยระดับประเทศ ด้านการมีส่วนร่วมได้กำหนดให้ประชาชนสามารถลงประชามติในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นได้ ลดจำนวนประชาชนที่จะเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองและเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น การรับรู้การดำเนินงานในการจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลดำเนินงานในรอบปี เพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการกำกับการบริหารจัดการ (สภาร่างรัฐธรรมนูญ. 2550 : 176 - 177)

ในส่วนของ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พุทธศักราช 2540 ได้มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นไม่จำกัดเฉพาะเรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการตรวจสอบ กำกับดูแลเสนอกฎหมาย ตลอดจนสามารถในการถอดถอนผู้บริหารได้ ถือเป็น การสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจและขยายโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ โดยร่วมกันคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบและร่วมในการควบคุมตรวจสอบท้องถิ่นของตนเอง (ยศวดี นนทรี. 2544 : 2)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองในท้องถิ่นนั้น อาจทำได้หลายระดับแล้วแต่ความสามารถและความสนใจของประชาชนนั้นเป็นสำคัญ เช่น ประชาชนบางคน อาจจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของท้องถิ่น เฉพาะการไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้าไปปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ขององค์กรปกครองท้องถิ่นเท่านั้น แต่บางคนอาจมีความสนใจที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการปกครองของท้องถิ่นมากกว่านั้น ถึงกับสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นตัวแทนของประชาชนเพื่อให้มีโอกาสเข้ามามีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมอันเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้วยตนเองก็อาจจะทำได้ (จิรศักดิ์ สีใจเจริญ. 2543 : 8)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 เป็นรัฐธรรมนูญ อีกลฉบับหนึ่งที่ยังคงกำหนดบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และเพิ่มบทบัญญัติ การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง โดยได้มีบทบัญญัติกำหนดถึงสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ของประชาชนในทางการเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและชุมชน โดยมีบทบัญญัติในหมวดที่ 3 หมวดที่ 4 หมวดที่ 5 หมวดที่ 7 หมวดที่ 12 หมวดที่ 14 และ หมวดที่ 15 ตามประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกาเล่ม 124 ตอนที่ 47 วันที่ 24 สิงหาคม 2551 ดังนี้

หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 47 ถิ่นความดีที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ โทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระองค์กรหนึ่งทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ ตามวรรคหนึ่ง และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการ โทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนใน ระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ ประโยชน์

สาธารณะอื่น และการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งต้องจัดให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ

การกำกับและการประกอบกิจการตามวรรคสองต้องมีมาตรการเพื่อป้องกันมิให้มีการรวบรวมการครองสิทธิข้ามสื่อ หรือการครอบงำ ระหว่างสื่อมวลชนด้วยกันเองหรือ โดยบุคคลอื่นใด ซึ่งจะมีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือปิดกั้นการได้รับข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายของประชาชน

มาตรา 57 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำ ไปประกอบการพิจารณาในเรื่องดังกล่าว

การวางแผนพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์การวางผังเมือง การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการออกกฎที่อาจมีผลกระทบต่อส่วนได้เสียสำคัญของประชาชน ให้รัฐจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างทั่วถึงก่อนดำเนินการ

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

มาตรา 62 บุคคลย่อมมีสิทธิติดตามและร้องขอให้มีการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

บุคคลซึ่งให้ข้อมูลโดยสุจริตแก่องค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 63 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุม โดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา 64 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน องค์การพัฒนาเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมมีเสรีภาพในการรวมกลุ่มเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ทั้งนี้ต้องไม่กระทบประสิทธิภาพในการบริหารราชการแผ่นดินและความต่อเนื่องในการจัดทำบริการสาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดคัดตอนในทางเศรษฐกิจ

มาตรา 65 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจกรรมในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้นตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา 66 บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน ชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติและมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

มาตรา 67 สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครองส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของคนย่อมได้รับความคุ้มครองตามความเหมาะสม

การดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ และสุขภาพ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในชุมชน และจัดให้มีกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียก่อน รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ และผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมหรือทรัพยากรธรรมชาติหรือด้านสุขภาพ ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว

สิทธิของชุมชนที่จะฟ้องหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัตินี้ ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา 69 บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใด ๆ ที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา 72 บุคคลมีหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

บุคคลซึ่งไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิโดยไม่แจ้งเหตุอันสมควรที่ทำให้ไม่อาจไปใช้สิทธิได้ย่อมได้รับสิทธิหรือเสียสิทธิตามที่กฎหมายบัญญัติ

การแจ้งเหตุที่ทำให้ไม่อาจไปเลือกตั้งและการอำนวยความสะดวกในการไปเลือกตั้งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 78 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดินดังต่อไปนี้

(1) บริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปเพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยต้องส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติในภาพรวมเป็นสำคัญ

(2) จัดระบบการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบที่ชัดเจนเหมาะสมแก่การพัฒนาประเทศ และสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัด เพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่

(3) กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณสุขปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งโครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น

(4) พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม และจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ

(5) จัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน

มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุข การศึกษา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา ปฐมวัย ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้

(2) ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาระบบสุขภาพที่เน้นการสร้างเสริมสุขภาพ อันนำไปสู่สภาวะที่ยั่งยืนของประชาชน รวมทั้งจัดและส่งเสริมให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีมาตรฐานอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้เอกชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพและการจัดบริการสาธารณสุข โดยผู้มีหน้าที่ให้บริการดังกล่าว ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณ ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

(3) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบ ให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติ กฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(4) ส่งเสริมและสนับสนุนการกระจายอำนาจเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนองค์กรทางศาสนา และเอกชน จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามาตรฐานคุณภาพการศึกษาให้เท่าเทียมและสอดคล้องกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในศิลปวิทยาการแขนงต่าง ๆ และเผยแพร่ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับทุนสนับสนุนการศึกษาวิจัยจากรัฐ

(6) ส่งเสริมและสนับสนุนความรู้รักสามัคคีและการเรียนรู้ ปลูกจิตสำนึกและเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ ตลอดจนค่านิยมอันดีงามและภูมิปัญญาท้องถิ่น

มาตรา 81 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านกฎหมายและการยุติธรรม ดังต่อไปนี้

(1) คู่มือให้มีการปฏิบัติและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมายอย่างถูกต้อง รวดเร็ว เป็นธรรม และทั่วถึง ส่งเสริมการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นในกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยให้ประชาชนและองค์กรวิชาชีพมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม และการช่วยเหลือประชาชนทางกฎหมาย

(2) คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้พ้นจากการล่วงละเมิด ทั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐและโดยบุคคลอื่น และต้องอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

มาตรา 85 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยให้คำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ และกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย

(2) กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร

(3) จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

(4) จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล

(5) ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

(2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

(3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

(5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

การมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน

หมวด 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

มาตรา 163 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดในหมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ รวมทั้งการตรวจสอบรายชื่อ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาต้องให้ผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นชี้แจงหลักการของร่างพระราชบัญญัติและคณะกรรมการวิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นชี้แจงว่าจะต้องประกอบด้วยผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดด้วย

มาตรา 164 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิดเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน

หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการที่ประชาชนจะเข้าชื่อร้องขอตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

มาตรา 165 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ การจัดทำมีการออกเสียงประชามติให้กระทำได้ในเหตุ ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่คณะรัฐมนตรีเห็นว่ากิจการในเรื่องใดอาจกระทบถึงประโยชน์ได้เสียของประเทศชาติหรือประชาชน นายกรัฐมนตรีโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีอาจปรึกษา ประธานสภาผู้แทนราษฎรและประธานวุฒิสภาเพื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาให้มีการออกเสียงประชามติได้

(2) ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการออกเสียงประชามติ

การออกเสียงประชามติตาม (1) หรือ (2) อาจจัดทำเป็นการออกเสียงเพื่อมีข้อยุติ โดยเสียงข้างมากของผู้มีสิทธิออกเสียงประชามติในปัญหาที่จัดทำให้มีการออกเสียงประชามติ หรือ เป็นการออกเสียงเพื่อให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีก็ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการ เฉพาะ

การออกเสียงประชามติต้องเป็นการ ให้ออกเสียงเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบในกิจการ ตามที่จัดทำให้มีการออกเสียงประชามติ และการจัดการออกเสียงประชามติในเรื่องที่ขัดหรือแย้งต่อ รัฐธรรมนูญหรือเกี่ยวกับตัวบุคคลหรือคณะบุคคล จะกระทำมิได้

ก่อนการออกเสียงประชามติ รัฐต้องดำเนินการ ให้ข้อมูลอย่างเพียงพอ และให้บุคคล ฝ่ายที่เห็นชอบและไม่เห็นชอบกับกิจการนั้นมีโอกาสแสดงความคิดเห็นของตน ได้อย่างเท่าเทียมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติให้เป็น ไปตามพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ ซึ่งอย่างน้อยต้องกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการ ออกเสียงประชามติ ระยะเวลาในการดำเนินการ และจำนวนเสียงประชามติ เพื่อมีข้อยุติ

หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

มาตรา 271 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวน สมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้ วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้ คำร้องขอ ดังกล่าวต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่าผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวกระทำความผิดเป็นข้อ ๆ ให้ชัดเจน

สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของ วุฒิสภามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภาเพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอน สมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งได้

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้ตามมาตรา 164

หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 281 ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่

ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 282 การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็นและมีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ โดยต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม และจะกระทบถึงสาระสำคัญแห่งหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้

ในการกำกับดูแลตามวรรคหนึ่ง ให้มีการกำหนดมาตรฐานกลางเพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเลือกไปปฏิบัติได้เอง โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและความแตกต่างในระดับของการพัฒนาและประสิทธิภาพในการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละรูปแบบ โดยไม่กระทบต่อความสามารถในการตัดสินใจดำเนินงานตามความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งจัดให้มีกลไกการตรวจสอบการดำเนินงานโดยประชาชนเป็นหลัก

มาตรา 283 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีเป็นอิสระในการกำหนดคน โยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่นให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง

ให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ เพื่อกำหนดการแบ่งอำนาจหน้าที่และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นตามระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ รวมทั้งกำหนดระบบตรวจสอบและประเมินผล โดยมีคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีจำนวนเท่ากัน เป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย

ให้มีกฎหมายรายได้ท้องถิ่น เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตามลักษณะของภาษีแต่ละชนิด การจัดสรรทรัพยากรในภาครัฐ การมีรายได้ที่เพียงพอกับรายจ่ายตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งนี้ โดยคำนึงถึงระดับขั้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น สถานะทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความยั่งยืนทางการคลังของรัฐ

ในกรณีที่มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว คณะกรรมการตามวรรคสามจะต้องนำเรื่องดังกล่าวมาพิจารณาทบทวนใหม่ทุกระยะเวลาไม่เกินห้าปี เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมของการกำหนดอำนาจหน้าที่ และการจัดสรรรายได้ที่ได้กระทำไปแล้ว ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสำคัญ

การดำเนินการตามวรรคห้า เมื่อได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรายงานรัฐสภาแล้ว ให้มีผลบังคับได้

มาตรา 284 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

สมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ

สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปี

คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นจะเป็นข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำพนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือ

ของราชการส่วนท้องถิ่น และจะมีผลประโยชน์ขัดกันกับการดำรงตำแหน่งตามที่กฎหมายบัญญัติ มิได้

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ในกรณีที่คณะผู้บริหารท้องถิ่นต้องพ้นจากตำแหน่งทั้งคณะ หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ้นจากตำแหน่งและจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว มิให้นำบทบัญญัติวรรคสาม และวรรคหก มาใช้บังคับ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่มีโครงสร้างการบริหาร ที่แตกต่างจากที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้กระทำได้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่คณะผู้บริหารท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้ง

ให้นำบทบัญญัติมาตรา 265 มาตรา 266 มาตรา 267 และมาตรา 268 มาใช้บังคับ กับสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี ด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 285 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดเห็นว่า สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นั้นไม่สมควรดำรงตำแหน่งต่อไป ให้มีสิทธิลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้นั้นพ้นจากตำแหน่ง ทั้งนี้ จำนวนผู้มีสิทธิเข้าชื่อ หลักเกณฑ์ และวิธีการเข้าชื่อ การตรวจสอบรายชื่อ และการลงคะแนนเสียง ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 286 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อ ร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นเพื่อให้สภาท้องถิ่นพิจารณาออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้

จำนวนผู้มีสิทธิเข้าชื่อ หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ รวมทั้งการตรวจสอบรายชื่อ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ประชาชนมีส่วนร่วม ดังกล่าวได้ด้วย

ในกรณีที่การกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นในสาระสำคัญ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องแจ้งข้อมูล รายละเอียดให้ประชาชนทราบก่อนกระทำการเป็นเวลาพอสมควร และในกรณีที่เห็นสมควรหรือ ได้รับการร้องขอจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องจัดให้มีการรับ

ฟังความคิดเห็นก่อนการกระทำนั้น หรืออาจจัดให้ประชาชนออกเสียงประชามติเพื่อตัดสินใจก็ได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรายงานการดำเนินงานต่อประชาชนในเรื่อง การจัดทำงบประมาณ การใช้จ่าย และผลการดำเนินงานในรอบปี เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการตรวจสอบและกำกับการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามวรรคสาม ให้นำ บทบัญญัติมาตรา 168 วรรคหก มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 289 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่บำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ

การจัดการศึกษาอบรมภายในท้องถิ่นตามวรรคสอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น ด้วย

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่

(2) การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของตน

(3) การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่

(4) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา 297 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญให้กระทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ดังต่อไปนี้

(1) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมี จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร หรือจาก

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา หรือจากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคน ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

สรุปการมีส่วนร่วมของประชาชนตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2550

จากรัฐธรรมนูญ ฉบับ พุทธศักราช 2550 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญของประชาชน รัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีพื้นที่ รัฐธรรมนูญที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ โดยได้เน้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองของประชาชน ซึ่งพอจะสรุปการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองและการปกครอง ได้ดังนี้

1. มีส่วนร่วมทางการเมือง มาตรา 69 มาตรา 72 มาตรา 87
2. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น มาตรา 57
3. มีส่วนร่วมการรวมกันเป็นกลุ่ม มาตรา 64
4. มีส่วนร่วมชุมนุมโดยสงบ มาตรา 63
5. มีส่วนร่วมร่วมตั้งพรรคการเมือง มาตรา 65
6. มีส่วนร่วมออกเสียงประชามติ มาตรา 165
7. มีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม พื้นฟูจารีตประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม มาตรา 66 มาตรา 67 มาตรา 85
8. มีส่วนร่วมเข้าชื่อในการเสนอกฎหมาย มาตรา 163 มาตรา 286
9. มีส่วนร่วมถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และข้าราชการระดับสูง มาตรา 164 มาตรา 217 มาตรา 285
10. มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น มาตรา 282 มาตรา 284 มาตรา 285 มาตรา 286 มาตรา 287
11. มีส่วนร่วมดำเนินการสื่อมวลชนสาธารณะ จัดสรรคลื่นวิทยุ โทรทัศน์ โทรคมนาคม มาตรา 47
12. มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรา 58
13. มีส่วนร่วมตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หน่วยงานของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ มาตรา 62 มาตรา 78
14. มีส่วนร่วมในการจัดการด้านสาธารณสุข การศึกษา กระบวนการยุติธรรม มาตรา 80 มาตรา 81
15. มีส่วนร่วมในการเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 291

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตามแนวความคิดในการปกครองประเทศแล้ว รัฐบาลซึ่งเป็นองค์กรทางการเมืองที่ปกครองประเทศ ย่อมมีภาระหน้าที่อย่างมากในการบริหารประเทศเพื่อให้ประชาชนได้รับความสุข และความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต อีกทั้งความมั่นคงทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม แต่ย่อมเป็นไปได้ที่รัฐบาลจะดูแลและจัดทำบริการให้กับประชาชนได้ทั่วถึงทุกชุมชนทั่วประเทศ อาจเกิดความล่าช้าในการดำเนินงานจากการดูแลไม่ทั่วถึง จากการศึกษาไม่อาจสนองต่อความต้องการของชุมชนได้และรวมทั้งข้อจำกัดในด้านงบประมาณและบุคลากรที่ไม่อาจจัดดำเนินการได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง เมื่อเป็นดังนี้ การลดภาระหน้าที่ของรัฐบาลส่วนกลางโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เพื่อสนองความต้องการของชุมชนเกิดความสะดวกรวดเร็วดังกับความประสงค์ของชุมชนนั้นๆ การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเกิดขึ้น (พยนต์ เอี่ยมสำอาง. 2542 : 15)

การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการปกครองตามหลักการกระจายอำนาจการปกครอง เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการจัดระบบการปกครองของชุมชนที่มีอาณาเขตแน่นอน แต่ไม่มีอำนาจอธิปไตยแยกตัวเป็นอิสระไปจากประเทศ เป็นชุมชนที่มีสิทธิตามกฎหมายและการจัดองค์การที่จำเป็นเพื่อออกข้อบัญญัติในการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมท้องถิ่นของตน โดยอิสระ ปราศจากการควบคุมจากภายนอก ดังนั้นการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อการบริหารงานของประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย (พรชัย ศรีสุริยัน โยธิน. 2549 : 7)

ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น

ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายหรือนิยามไว้มากมาย อาจแตกต่างกันบ้างในการใช้คำ สำนวนและรายละเอียดเท่านั้น แต่ในหลักการที่สำคัญมีนัยที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

พยนต์ เอี่ยมสำอางค์ (2542 : 17) สรุปไว้ว่า การปกครองท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่รัฐบาลได้กระจายอำนาจการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้มีสิทธิดำเนินการปกครองตนเองและมีองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอำนาจอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ตามสมควร

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2544 : 33) กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีสิทธิในการปกครองตนเองในเรื่องของท้องถิ่น โดยรัฐมีหน้าที่ให้ความเป็นอิสระแก่ประชาชนในการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น หรือเรียกว่า การกระจายอำนาจจากส่วนกลางให้ท้องถิ่น แต่การให้ความเป็นอิสระนี้มีข้อจำกัดภายใต้รัฐธรรมนูญ มาตรา 1 ซึ่งบัญญัติว่า ประเทศเป็นอันหนึ่งอันเดียวแบ่งแยกมิได้ การให้มีอิสระในการปกครองตนเองของท้องถิ่น ซึ่งมีอาจให้ความเป็นอิสระถึงขนาดให้แยกเป็นรัฐอิสระหรือเป็นแบบมลรัฐได้

อนึ่ง เหล่าธรรมทัสน์ (2545 : 27) ได้กล่าวถึงการเป็นประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นนั้น ต้องเน้นการที่ประชาชนปกครองโดยตนเองทางตรงให้มากขึ้น หมายความว่า ถ้าเป็นประชาธิปไตยระดับประเทศ เน้นที่การเลือกผู้แทน แต่ถ้าเป็นประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง คือ เน้นการที่ประชาชนปกครองตนเอง

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : 9) การปกครองท้องถิ่น คือ การปกครองที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนดำเนินการปกครองตนเอง โดยมีหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาและให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่องค์กรหน่วยการปกครองท้องถิ่นให้มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย ตัดสินใจ และดำเนินการภายใต้ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนด ภายใต้ท้องถิ่นของตนเท่านั้น และหน่วยการปกครองท้องถิ่นนี้ต้องอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

รสนกษ รัตนเสริมพงศ์ (2546 : 15) ได้กล่าวไว้ในเอกสารการสนทนาศึกษาการบริหารท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ให้ความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีอำนาจปกครองตนเอง ตามที่ได้รับการกระจายอำนาจจากรัฐบาลดำเนินการปกครองตนเองโดยจัดตั้งองค์กรขึ้นมาใช้อำนาจแทนประชาชน เรียกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น เป็นผู้บริหารท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นอิสระภายใต้กรอบนโยบาย กฎหมาย และการกำกับดูแลของรัฐ

จากความหมายของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่นักวิชาการทั้งหลายได้ให้ความหมายไว้สรุปได้ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นหมายถึง การที่รัฐมอบอำนาจในการปกครองให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเอง และมีส่วนร่วมในการบริหาร พัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีความต้องการ ศักยภาพในการพัฒนาที่แตกต่างกัน แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย หรือระเบียบที่เกี่ยวข้องและหน่วยการปกครองท้องถิ่นนี้ต้องอยู่ในความดูแลของรัฐบาลกลาง

หลักการและความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

หลักการของการปกครองท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่เกิดขึ้นจากหลักการกระจายอำนาจการปกครองตามพื้นที่ โดยท้องถิ่นจะจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นมา ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยการดำเนินการดังกล่าวจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง ซึ่งสรุปหลักการสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่นคือ การให้คนในท้องถิ่นปกครองตนเอง (สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2547 : 23 , 257)

ความสำคัญของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นมีสาระสำคัญอยู่ที่การให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจหลักของการกระจายอำนาจการปกครองให้กับท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเป็น การส่งเสริมประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยให้ประชาชนเรียนรู้การปกครองตนเองอันเป็น รากฐานสำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดความสำคัญ ของการปกครองท้องถิ่นไว้ ดังนี้

พูนศักดิ์ วาณิชวิเศษกุล (2532 ,อ้างถึงใน พวงทอง โยธาใหญ่, 2545 : 10)

ได้กล่าวไว้ว่าการปกครองท้องถิ่นทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยอันเนื่องมาจาก

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถาบันให้การศึกษาการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยแก่ประชาชน กล่าวคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นภาพจำลองของระบบ การเมืองของชาติ มีกิจกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะการเลือกตั้ง เป็นการชักนำให้คนในท้องถิ่นเข้า มามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นการฝึกหัดการตัดสินใจทางการเมือง
2. การสร้างประชาธิปไตยที่มั่นคง จะต้องเริ่มจากการสร้างประชาธิปไตยในระดับ ท้องถิ่นก่อนเพราะการพัฒนาทางการเมืองในวงกว้างจะนำไปสู่ความเข้าใจการเมืองในระดับชาติ โดยง่าย
3. การปกครองท้องถิ่น จะทำให้ประชาชนเกิดความรอบรู้แจ่มแจ้งทางการเมือง กล่าวคือประชาชนจะรู้ถึงวิธีการเลือกตั้ง การตัดสินใจ การบริหาร การเมืองท้องถิ่น การต่อสู้ แข่งขันกันตามวิถีทางการเมือง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางการเมืองในที่สุด
4. การปกครองท้องถิ่น ทำให้เกิดการเข้าสู่วิถีการเมืองของประชาชนด้วยเหตุที่ การเมืองท้องถิ่นมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงและใกล้ชิด และเกี่ยวพันต่อการเมืองระดับชาติ หากมีกิจกรรมทางการเมืองอยู่เสมอก็จะทำให้เกิดความตึกคักและมีชีวิตชีวาต่อการปกครองท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นจะมีความเกี่ยวพันและเข้าสู่ระบบการเมืองตลอดเวลา
5. การเมืองท้องถิ่นเป็นเวทีสร้างนักการเมืองระดับชาติ นักการเมืองท้องถิ่นผ่าน การเรียนรู้ทางการเมืองในท้องถิ่น ทำให้คุณภาพของนักการเมืองระดับชาติสูงขึ้น ด้วยเหตุที่ได้รับ ความนิยมนิยชมจากประชาชนจึงทำให้ได้รับเลือกตั้งในที่สุด

มหาชาติ เสริมใหม่ (2549 : 8 - 11) กล่าวว่า การปกครองส่วนท้องถิ่น

มีความสำคัญอย่างมากต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ยิ่งรัฐกระจายอำนาจ ให้ประชาชนในท้องถิ่นมากขึ้นเท่าใด การปกครองส่วนท้องถิ่นยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นเท่านั้น โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ได้ให้อำนาจแก่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยความสำคัญ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน มีดังนี้

1. เน้นการให้ความเป็นอิสระ แต่ต้องไม่เกิดความแตกแยกในชาติ
 2. เน้นสิทธิในการที่จะได้รับการจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 3. การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน
 4. ความเป็นอิสระของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ มากขึ้น
 5. มีองค์ประกอบขององค์กร คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารท้องถิ่น
 6. การให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการแต่งตั้งและถอดถอนบุคลากรท้องถิ่น
 7. การให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการเสนอให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่น
 8. กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่บำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่น หัวใจของการปกครองนั้นมีความสำคัญ

พอที่จะอธิบายได้ให้เข้าใจง่ายขึ้น ดังนี้

1. การปกครองท้องถิ่นทำให้ชีวิตของคนในท้องถิ่นมีความอยู่อย่างที่ดีเอง ต้องการเนื่องจากการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นการปกครองที่ประชาชนในท้องถิ่น บริหารจัดการกันเองตามความต้องการของคนในท้องถิ่นนั้น
 2. การปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ผู้คนในท้องถิ่นมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี เป็นผลจากการที่ท้องถิ่นบริหารจัดการบริการสาธารณะเอง เนื่องจากมีเหตุผลดังนี้
 - 2.1 สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ทันเหตุการณ์ การตัดสินใจทำได้ทันที เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา
 - 2.2 สามารถแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ถูกตรงจุด
 - 2.3 สามารถบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเพียงพอแก่ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
 3. การปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ผู้คนในท้องถิ่นมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อความต้องการของคนในท้องถิ่นได้รับการตอบสนอง ชีวิตความเป็นอยู่ก็ดีขึ้นตามลำดับ
- หลักการและองค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- ความหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้ความหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่กฎหมายจัดตั้ง
- ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือหน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่ประสานงาน

และบริการประชาชนเกี่ยวกับกิจการสาธารณะต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

หลักการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่น สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องได้รับการรับรองตามกฎหมาย มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีความเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากองค์กรของรัฐบาล และมีความเป็นอิสระในการบริหารงานของตนเองอย่างกว้างขวาง หลักการเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศประชาธิปไตยมีสาระสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของประชาชนเพื่อประชาชน

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นองค์กรของประชาชนในท้องถิ่น

ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองท้องถิ่น ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจในการปกครองท้องถิ่นย่อมเป็นเจ้าขององค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย ประชาชนจึงเป็นผู้กำหนดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีลักษณะอย่างไร ใหญ่เล็กแค่ไหน มีอำนาจหน้าที่ที่มากน้อยเพียงใดมีรูปแบบโครงสร้างอย่างไร

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรโดยประชาชนในท้องถิ่น

ประชาชนในท้องถิ่นมีอำนาจปกครองตนเองตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย การปกครองท้องถิ่นจึงเป็นการปกครองโดยประชาชน แต่เนื่องจากประชาชนไม่สามารถดำเนินการปกครองได้ด้วยตนเองจึงมอบอำนาจให้สมาชิกสภาท้องถิ่น และผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่บริหารแทน โดยการเลือกตั้งจากประชาชน

1.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรเพื่อประชาชน เป้าหมายหลักของการปกครองและการบริหารท้องถิ่น คือการสนองเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ในการแก้ปัญหาและความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล

2.1 มีอำนาจตามกฎหมาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดตั้งโดยมีกฎหมายรับรองตามกฎหมายมหาชน มีอำนาจในการถือสิทธิและใช้สิทธิตามกฎหมาย เช่น การเป็นเจ้าของที่ดิน การซื้อ การจ้าง อำนาจในการเก็บภาษีอากร การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์

2.2 มีความเป็นอิสระ ในการบริหารกิจการของตนเอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ มีความเป็นเอกเทศแยกต่างหากจากรัฐบาลกลาง มีงบประมาณของตนเอง มีบุคลากรของตนเองสามารถใช้ดุลพินิจของตนเองในการกำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้เอง

องค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์ประกอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ องค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ คือ สภาท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น มีหน้าที่ในการบัญญัติ และแก้ไขกฎหมายท้องถิ่น พิจารณาอนุมัติเห็นชอบงบประมาณท้องถิ่น

2. ฝ่ายบริหาร คือ นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รองนายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ในการบริหารท้องถิ่น มีวาระคราวละ 4 ปี

3. ฝ่ายปฏิบัติงาน คือ พนักงานหรือเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีหน้าที่ปฏิบัติงานตามนโยบายและโครงการต่างๆของท้องถิ่นตามที่ได้รับมอบหมายจากฝ่ายบริหาร

แนวคิดและหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิดการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสาระสำคัญดังนี้

1. การเป็นอิสระ ในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหารจัดการ การบริหารงานบุคคล และการเงินการคลังของตนเอง

2. การบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น รัฐกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตัดสินใจในกิจกรรมมากขึ้นเพื่อกำกับควบคุมดูแลให้การสนับสนุน ส่งเสริมด้านเทคนิควิชาการ และตรวจสอบติดตามประเมินผล

3. การมีประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดการให้บริการสาธารณะให้ดีขึ้นกว่าเดิม มีคุณภาพมาตรฐาน มีความโปร่งใส และมีประสิทธิภาพ

การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามรัฐธรรมนูญ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 16 พุทธศักราช 2540 ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่มีความชัดเจนในการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่น โดยได้กำหนดในหมวดที่ 9 รวม 9 มาตรา ตั้งแต่มาตราที่ 282 ถึงมาตราที่ 290 สรุปได้ว่ารัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่ท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น มีอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ (สัมพันธ์ เตชะชอริก และคนอื่นๆ. 2546 : 1) และมาตรา 334 ของรัฐธรรมนูญได้มีบทบังคับให้รัฐบาลต้องออกกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใน 2 ปี ต่อมาในสมัยรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ได้ออกพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ขึ้น

มีสาระสำคัญในการกำหนดอำนาจหน้าที่การจัด ระบบบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง และตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแผนปฏิบัติการ เพื่อขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีและรายงานต่อรัฐสภาให้แล้วเสร็จภายใน 1 ปี หรือภายในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับที่ 18 พุทธศักราช 2550 ได้กำหนดบทบัญญัติในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ดังที่กำหนดใน หมวดที่ 5 และหมวดที่ 14 ตามมาตรา 78 มาตรา 281 มาตรา 282 มาตรา 283 สรุปได้คือ รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน โดยกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง ตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้ง โครงสร้างพื้นฐานสารสนเทศในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งพัฒนาจังหวัดที่มีความพร้อมให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชนในจังหวัดนั้น รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่กฎหมายบัญญัติ การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำเท่าที่จำเป็น ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรปกครอง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ และที่สำคัญตามมาตรา 283 ได้กำหนดให้มีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจเพื่อกำหนดการแบ่งอำนาจหน้าที่และจัดสรรรายได้ระหว่างราชการส่วน กลางและราชการส่วนภูมิภาคกับ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง โดยคำนึงถึงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นตามระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละรูปแบบ

ขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในช่วง 4 ปีแรก (พ.ศ. 2544-2547) จะเป็นช่วงของการปรับปรุงระบบการบริหารภายในขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างความพร้อมในการรองรับการถ่ายโอนภารกิจ บุคลากร งบประมาณและทรัพย์สิน รวมทั้งการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง หลังจากการถ่ายโอนในช่วง 4 ปีแรกสิ้นสุดลง ต่อไปเป็นช่วงปี (พ.ศ. 2548-พ.ศ. 2553) จะเป็นช่วงเปลี่ยนการปรับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนที่จะต้องเรียนรู้ร่วมกันในการถ่ายโอนภารกิจ การปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะทำให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจการสาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีขึ้น และทำให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหาร งานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความโปร่งใส หลังจากปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป ประชาชนในท้องถิ่นจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ประชาชนจะมีบทบาทในการตรวจสอบ การตัดสินใจ การกำกับดูแล ตลอดจนการสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมขององค์กรส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มที่ และการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นการปกครองตนเองของประชาชนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เป้าหมายของแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินงานและระยะเวลาในการดำเนินงาน สรุปดังนี้

สัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคนอื่นๆ (2546 : 3-4) ได้กล่าวถึงการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. ให้มีการถ่ายโอนภารกิจในการจัดการบริการสาธารณะของรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใน 4 -10 ปี
 2. กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุนและรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้รัฐบาลภายในปี พ.ศ. 2544 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 และภายในไม่เกินปี พ.ศ. 2549 ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35
 3. การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปี เกี่ยวกับการจัดการบริการสาธารณะ ให้จัดสรรเงินอุดหนุนให้ตามความจำเป็นและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 4. จัดระบบการถ่ายโอนบุคลากรจากหน่วยงานของรัฐ
 5. ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ
- สรุป องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ หน่วยราชการปกครองท้องถิ่นรูปแบบต่างๆ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของรัฐบาลในการพัฒนา บริหารราชการแผ่นดิน

แทนรัฐบาลกลางตามอำนาจหน้าที่ และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง

การบริหารงานและการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

วิวัฒนาการของเทศบาลไทย

นับแต่ประเทศไทยได้มีการจัดการปกครองแบบเทศบาลขึ้น เทศบาลได้มีการเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการ ไปจากเดิมตามสภาพการณ์และระยะเวลา นักวิชาการได้แบ่งวิวัฒนาการของเทศบาลไทยตามยุคสมัย โดยแบ่งเป็น 2 ยุค ดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2546 : 20 - 32)

ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย พ.ศ. 2475

ความคิดการจัดการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลเกิดขึ้นอย่างชัดเจนก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในสมัยรัชกาลที่ 6 ครองราชสมบัติ (พ.ศ. 2453 - พ.ศ. 2468) พระองค์ทรงริเริ่มทดลองวิธีการบริหารงานโดยประชาชนในท้องถิ่นตามแบบเทศบาลขึ้นในพระราชวัง พ.ศ. 2461 โดยทรงพระราชทานนามว่า คูสิตธานี พระองค์ทรงมีพระราชประสงค์จะให้ทรงทดลองดังกล่าวเป็น สถานที่สอนการบริหารท้องถิ่นแก่เสนาบดี และข้าราชการต่าง ๆ ด้วยทรงกำหนดให้คูสิตธานีเป็นเมืองสมมติ และให้เสนาบดีและข้าราชการ ทดลองปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ เช่น เป็นฝ่าย รัฐบาล เป็นฝ่ายค้ำ มีพรรคการเมือง และหนังสือพิมพ์ อันเป็นลักษณะการจำลองรูปแบบสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ ตามครรลองระบอบประชาธิปไตย แต่การทดลองดังกล่าวต้องหยุดชะงักลงเมื่อพระองค์เสด็จสวรรคตในปี พ.ศ. 2468 อย่างไรก็ตามพระราชดำริของพระองค์ที่จะจัดสร้างการบริหารท้องถิ่นให้แก่ประชาชน นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการบริหารท้องถิ่นตามรูปแบบของเทศบาล ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 7 (พ.ศ. 2468 - พ.ศ. 2477) ได้มีพระราชบัญญัติการจั้บร้างสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกขึ้น ตั้งแต่ตำบลบ้านชะอำถึงตำบลหัวหิน โดยจัดตั้งเป็นสภาจั้บร้างสถานที่ชายฝั่งตะวันตก เพื่อจั้บบริการด้านสาธารณูปโภคและการสาธารณสุขในอาณาเขตดังกล่าว ให้สภาดังกล่าว มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการสภาที่ทรงแต่งตั้งขึ้น เพื่อที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยมีการบริหารงานรูปแบบเทศบาลอย่างอารยประเทศ ต่อมาเมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2470 พระองค์ได้ตั้งกรรมการชุดหนึ่ง เรียกว่าคณะกรรมการประชาธิปไตย มีบุคคลจำนวน 4 คน คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่เดินทางไปศึกษาและดูงานการบริหารท้องถิ่นและสุขภาพิบาลตามหัวเมืองต่าง ๆ ในพระราชอาณาจักร และใน

ประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น สิงคโปร์ ชวา ชองกง และฟิลิปปินส์ เพื่อทำรายงานประกอบการพิจารณาจัดตั้งการประชานิบาลหรือเทศบาลขึ้น หลังจากทีคณะกรรมการชุดนี้เดินทางไปศึกษาและดูงานเสร็จสิ้นแล้วได้ทำรายงานเสนอรัฐบาล มีสาระสำคัญที่แสดงถึงแนวคิดเกี่ยวกับเทศบาลในระยะเริ่มแรก ดังนี้

1. การเปิดหรือการจัดตั้งเทศบาลทำได้ง่าย เพราะราษฎรต้องการความก้าวหน้าอยู่แล้ว แต่การจะแก้ไขให้เทศบาลพ้นจากการควบคุมของราชการเสียทีเดียวนั้นไม่สมควร
2. ควรแก้ไขการควบคุมการเงิน ให้สมุหบัญชีอยู่ในความควบคุมและเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เช่น ในประเทศฟิลิปปินส์ ของไทยก็ควรให้อยู่ในความควบคุมดูแลและตรวจตราของคลังมณฑล
3. ควรจะจัดตั้งกรมควบคุมเทศบาลให้อยู่ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย ไม่ควรให้อยู่ในความควบคุมของกรมสาธารณสุข
4. ควรให้กรมที่ควบคุมเทศบาล ติดต่อกับเทศบาลอย่างใกล้ชิด ตรวจสอบความเป็นไปได้ของเทศบาลเสมอ ๆ และเมื่อได้รับมอบหน้าที่ตามบัญชีให้กับรัฐบาลแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องอยู่ในกรมนี้
5. ให้รัฐบาลเข้าควบคุม โดยให้เทศบัญญัติและงานงบประมาณ ต้องได้รับอนุมัติจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน กรมต้องแนะนำการสาธารณสุขปโภค และผังเมือง โดยด่วน
6. ควรแบ่งเทศบาลออกเป็น 3 ชั้น โดยอาศัยหลักรายได้และจำนวนราษฎรให้มีบัญญัติฐานะของเทศบาล ได้ในเมื่อรายได้ และราษฎรของเทศบาลนั้น ๆ มากขึ้นหรือลดลง
7. ควรให้มีกาเลือกตั้งสมาชิกที่ไม่ได้เป็นข้าราชการ กำหนดคุณสมบัติสำหรับผู้มีสิทธิออกเสียง โดยจะต้องอยู่ในเขตเทศบาลไม่น้อยกว่า 1 ปี และเสียภาษีถึงจำนวนที่กำหนดไว้
8. ประเภทของเทศบาล
 - 8.1 เทศบาลชั้นที่ 1 ต้องมีรายได้ 30,000 บาทขึ้นไป และมีราษฎร 8,000 คน
 - 8.2 เทศบาลชั้นที่ 2 ต้องมีรายได้ 10,500 บาทขึ้นไป และมีราษฎร 4,000 คน
 - 8.3 เทศบาลชั้นที่ 3 ต้องมีรายได้ 5,000 บาทขึ้นไป และมีราษฎร 2,000 คน

ท้องถิ่นที่มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาท เห็นควรให้การบริหารท้องถิ่นอยู่ภายใต้การบริหารของราชการเช่นเดิม
9. ให้สภาเทศบาล ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ปลัดจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด นายอำเภอ และสมาชิกอีก 4 คน ซึ่งเลือกตั้งขึ้นเป็นกรรมการเทศบาลชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 ให้สมาชิกเลือกตั้งร่วมด้วยเพียง 1-2 คน

เหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงต้องการให้จัดการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล สืบเนื่องมาจากพระองค์ทรงดำริว่าสภาพการณ์วันหนึ่งข้างหน้า ประเทศไทยจะต้องเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะเป็นผลดีก็ต่อเมื่อได้มีการเตรียมตัวประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ได้โอกาสเรียนรู้และทดลองจนเกิดความรู้และความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มิฉะนั้นประชาชนอาจถูกชักนำไปโดยพวกนักปลุกระดม และต้องตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ พระองค์ทรงเห็นว่า มันจะเป็นการดีแก่ประชาชนอย่างแท้จริงที่เขาย่อมเริ่มต้นด้วยการควบคุมกิจการของท้องถิ่น ก่อนที่พวกเขาพยายามที่จะควบคุมกิจการของรัฐโดยผ่านทางรัฐสภา นอกจากนี้พระองค์ได้พระราชทานสัมภาษณ์แก่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ คือ นิวยอร์กไทม์ (The New York Times) ฉบับวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1931 (พ.ศ. 2474) มีความตอนหนึ่งพอที่จะสรุปได้ว่า พระองค์กำลังเตรียมการออกพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้นใหม่ เพื่อทดลองเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้ง ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ประชาชนจะมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และพระองค์ทรงเห็นว่า ประชาชนควรมีสิทธิมีเสียงในกิจการท้องถิ่นก่อนก่อนที่จะมีการปกครองระบบรัฐสภาระดับประเทศ พระองค์ทรงเห็นว่า ควรให้การศึกษาด้านการปกครองตนเองแก่ประชาชนเสียก่อน เพราะอาจเกิดการผิดพลาดขึ้นได้ ถ้าหากว่า จะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้ และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับสิทธิเลือกตั้งในการปกครองท้องถิ่น จากพระราชดำริที่ต้องการให้ประชาชนได้เรียนรู้ทดลองเพื่อให้เข้าใจและมีประสบการณ์ในการบริหารท้องถิ่นของตนเอง ก่อนที่จะนำการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาใช้ในระดับชาติ พระองค์จึงทรงตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกชุดหนึ่ง มี 5 คน ให้ทำหน้าที่ยกร่างพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น โดยเฉพาะหลังจากคณะกรรมการฯ และกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้นยกร่างพระราชบัญญัติเทศบาลยกร่างแล้วเสร็จได้นำร่างเสนอสมุหเทศาภิบาลพิจารณา จากนั้นเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2473 ที่ประชุมเสนาบดีได้ประชุมพิจารณาและให้ความเห็นชอบก่อนที่จะส่งไปให้กรมร่างกฎหมายพิจารณา ในที่สุดเมื่อ วันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2473 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยให้ส่งร่างพระราชบัญญัติเทศบาล ให้กรมร่างกฎหมายพิจารณาหลักการในร่างกฎหมายนั้น แต่ได้เกิดการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ร่างพระราชบัญญัตินั้นจึงมิได้ประกาศใช้เป็นกฎหมาย

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ. 2475

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ คณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจัดตั้งรัฐบาลและวางนโยบายการกระจายอำนาจการบริหารสู่ประชาชนในท้องถิ่น โดย 1 ปี

หลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศในปี พ.ศ. 2475 พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476 ได้ประกาศใช้ พระราชบัญญัตินี้แบ่งการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น โดยเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเดียวของราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในปีเดียวกันได้จัดตั้งการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ซึ่งได้รับแนวคิดและหลักการมาจากประเทศทางตะวันตก โดยออกเป็นกฎหมายเทศบาลฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ซึ่งกำหนดให้แบ่งเทศบาลออกเป็น 3 ประเภทตามลักษณะความเจริญของท้องถิ่น อันได้แก่ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยเทศบาลตำบลเป็นเทศบาลที่มีความเจริญน้อยที่สุดและเทศบาลนคร เป็นเทศบาลที่มีความเจริญมากที่สุด พระราชบัญญัติดังกล่าวยังได้กำหนดให้เทศบาลมีฐานะเป็นนิติบุคคล การเปลี่ยนแปลงเขตฐานะการจัดตั้ง หรือยกเลิกจะต้องตราเป็นพระราชกฤษฎีกาและต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของการจัดตั้งเทศบาล รัฐบาลในสมัยนั้นต้องการที่จะยกฐานะตำบลต่างๆ ที่มีอยู่ประมาณ 4,800 แห่งขึ้นเป็นเทศบาลทั้งหมดแต่ไม่อาจดำเนินการได้ เห็นได้จากจำนวนเทศบาลที่จัดตั้งขึ้นมาจำนวนไม่มาก โดยในช่วง 3 ปี คือระหว่างปี พ.ศ. 2478 - พ.ศ. 2480 ได้จัดตั้งเทศบาลขึ้นทั้งสิ้น 95 แห่ง ในจำนวนนี้จัดตั้งในปี พ.ศ. 2480 จัดตั้งเพิ่มอีก 19 แห่ง เหตุผลที่ไม่อาจจัดตั้งเทศบาลได้ตามจำนวนที่ต้องการ เพราะฐานะของตำบลแต่ละแห่งแตกต่างกัน เทศบาลบางแห่งบริหารงานไม่ประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมาย อีกทั้งประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและไม่สนใจเทศบาลเท่าที่ควร ต่อมาในสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ตราพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ขึ้นแทนกฎหมายเทศบาลที่ใช้ก่อนหน้านั้น

หากย้อนไปพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ในการจัดตั้งเทศบาลขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ดังกล่าวพบว่าเป็นเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ตัวอย่างเช่น กำหนดให้เทศบาลเมืองจัดตั้งขึ้นได้ในท้องถิ่นอันเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดหรือท้องถิ่นซึ่งมีราษฎรตั้งแต่ 3,000 คนขึ้นไป โดยราษฎรเหล่านั้นอยู่หนาแน่นเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 1,000 คนต่อหนึ่งตารางกิโลเมตร เช่นนี้ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เทศบาลประสบปัญหา เช่น รายได้น้อย ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน และประชาชนไม่ให้ความสนใจหรือเข้ามามีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การจัดตั้งเทศบาลเมืองในปี พ.ศ. 2476 มีข้อสังเกต คือ การริเริ่มกฎหมายว่าด้วยเทศบาลในระบบโครงสร้างที่ข้าราชการเป็นผู้ริเริ่ม ข้าราชการก็ต้องเป็นผู้ควบคุม และประชาชนเป็นผู้รับเอาระบบการปกครองท้องถิ่น โดยข้าราชการหรือรัฐบาลเป็นผู้หยิบยื่นให้อย่างไรก็ดี รัฐบาลได้ปรับปรุงการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลเสมอมา เพราะต้องการเพิ่มประสิทธิภาพ และให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ เห็นได้จากหลังประกาศ

พระราชบัญญัติ จักรระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 เป็นต้นมา ได้มีการยกเลิก ประกาศใช้ และแก้ไขเพิ่มเติมไม่น้อยกว่า 15 ครั้ง

ทุกวันนี้กฎหมายว่าด้วยเทศบาลที่ใช้อยู่ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ทุกฉบับ รวมทั้งประกาศของคณะปฏิวัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉบับที่ 336 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ด้วยการปรับปรุงรูปแบบเทศบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวนั้น ส่วนหนึ่งเห็นได้จากเหตุผลที่แสดงไว้ท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ใน พระราชบัญญัติเทศบาล (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ดังจะกล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดหลักการในการจัดระเบียบการปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้นใหม่ เพื่อให้เป็นไปตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น จึงสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยเทศบาลในส่วนของวาระการดำรงตำแหน่งสมาชิกเทศบาล ข้อห้ามและการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาเทศบาล การพ้นจากตำแหน่งเทศมนตรีและคณะเทศมนตรี การยุบสภาเทศบาล รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของเทศบาลให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าว จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น และการเลือกตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง โดยตรงของประชาชน ออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ สมควรปรับปรุงรูปแบบการบริหารเทศบาล จากที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ให้นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกกันเองของสมาชิกสภาเทศบาล เป็นให้นายกเทศมนตรีมาจากการเลือกตั้งของราษฎรในเขตเทศบาลเพื่อให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของราษฎรในท้องถิ่น โดยตรงนอกจากนี้สมควรปรับปรุงการปฏิบัติงานของสภาเทศบาลให้เหมาะสมและสอดคล้องกันด้วยจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

สำหรับจำนวนของเทศบาลมีพัฒนาการพอสรุปได้ ดังตารางที่ 1 คือ

ตาราง 1 พัฒนาการของเทศบาล

ปี พ.ศ.	เทศบาลนคร(แห่ง)	เทศบาลเมือง (แห่ง)	เทศบาลตำบล (แห่ง)	รวมจำนวน(แห่ง)
2529	1	85	39	125
2535	1	84	49	134
2538	9	87	48	144
2540	9	89	51	149
2545	20	85	1,024	1,129
2548	22	113	1,021	1,156
2550	23	126	1,033	1,182

ที่มา (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2546) และ (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. 2550)

จากข้อมูลการวิวัฒนาการของเทศบาลที่ผ่านมาข้างต้น การพิจารณาศึกษาวิวัฒนาการของเทศบาลไทย ได้ยึดเกณฑ์การจัดแบ่งตามยุคสมัย โดยแบ่งเป็น 2 ยุค ได้แก่ ยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ. 2475 กับยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ. 2475 ทั้งนี้ วิวัฒนาการของเทศบาลไทยเป็นไปตามอำนาจหน้าที่หรืออิทธิพลของฝ่ายการเมืองฝ่ายประจำเป็นหลัก นั่นคือ ฝ่ายการเมืองหรือรัฐบาลมีนโยบายยื่นการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลให้ประชาชนเป็นหลักมากกว่าเกิดจากพื้นฐานความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นหรือในเขตเทศบาล ส่วนหนึ่งเห็นได้จากวัตถุประสงค์ประการสำคัญของการจัดตั้งเทศบาลคือ เพื่อให้เทศบาลเป็นสถานที่ฝึกหัดและเรียนรู้ การบริหารตนเองของประชาชนในท้องถิ่นตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งฝ่ายประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กระทรวงมหาดไทยได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งเทศบาล โดยประชาชนในท้องถิ่นมิได้เรียกร้องขอจัดตั้งขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าขัดกับหลักการแสดงเจตนารมณ์ที่จะบริหารตัวเองของประชาชนในท้องถิ่นตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว แต่หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 จำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2543 และฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 แล้วทำให้พอที่จะกล่าวได้ว่า เทศบาลไทยมีแนวโน้มการบริหารงานของตนเองตามหลักแห่งการปกครองตนเองและตามเจตนารมณ์ของ

ประชาชนในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น คือ การให้ประชาชนในเขตเทศบาลเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล และนายกเทศมนตรี โดยตรง ดังได้สรุปสาระสำคัญของวิวัฒนาการในแต่ละยุคดังกล่าวข้างต้น

แนวคิดและหลักการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

ความหมายของเทศบาล

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2546 : 145) ได้ให้ความหมายของเทศบาลว่า หมายถึง หน่วยการบริหารท้องถิ่นของรัฐรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งตามกฎหมาย มีฐานะเป็นนิติบุคคล กฎหมายหลักของเทศบาลคือ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติเทศบาล ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2546 ในปัจจุบันเทศบาลได้แบ่งออกเป็น เทศบาลตำบล 1,033 แห่ง เทศบาลเมือง 126 แห่ง เทศบาลนคร 23 แห่ง มีรูปแบบการบริหารเป็น 1 รูปแบบ คือรูปแบบ นายกเทศมนตรี ประกอบด้วยสภาเทศบาลและนายกเทศมนตรีซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรง

เทศบาล เป็นการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่มีความสำคัญหลายประการ เป็นต้นว่า เป็นหน่วยงานในสังกัดราชการบริหารส่วนท้องถิ่น โดยแนวคิดสำคัญคือการให้ประชาชนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย การบริหารปกครองตนเอง และเป็นจุดเริ่มของการบริหารงานตามหลักการกระจายอำนาจ วัตถุประสงค์ประการสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการจัดตั้งเทศบาล คือ การปูพื้นฐานในการบริหารงานตามระบอบประชาธิปไตยให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาลด้วยการบริหารกันเอง มีการให้บริการสาธารณะเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากที่สุด นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวความคิดของการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ไว้ดังนี้

วิช วิรัชนิภาวรรณ (2546 : 128-145) ได้กล่าวถึงแนวคิดของการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลไว้ ดังนี้

1. ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารท้องถิ่น

1.1 หน่วยงานเทศบาลมีโครงสร้างที่มีลักษณะที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นเจ้าของหน่วยงาน บริหารโดยประชาชนในท้องถิ่นกันเอง มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีหน่วยงานที่แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

1.2 มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่สามารถบริหารงานของตนเองได้อย่างอิสระแต่ต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย

1.3 มีการบริหารงานบุคคลของตนเอง หมายถึง การมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลหรือจัดการทรัพยากรมนุษย์ภายในหน่วยงานเอง

1.4 มีงบประมาณหรือรายได้ของตนเอง บางส่วนอาจได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในส่วนกลาง

1.5 มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน

2. ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล ในปัจจุบันการบริหารงานท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลในประเทศไทยมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

2.1 เทศบาลตำบล

2.2 เทศบาลเมือง

2.3 เทศบาลนคร

วรารักษ์ บุศรพรหม (2547 : 29 - 30) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล เป็นการบริหารงานเทศบาลตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 พอสรุปได้ดังนี้

1. เทศบาลเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นลักษณะการกระจายอำนาจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเป็นโรงเรียนฝึกสอนประชาธิปไตยให้กับประชาชน เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลกลาง เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม และเพื่อประหยัดรายจ่ายของรัฐ และให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ลักษณะของการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล มีลักษณะเช่นเดียวกับรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่นๆ กล่าวคือ มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีพื้นที่และขอบเขตที่แน่นอน มีสภาและผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง มีรายได้ มีทรัพย์สิน และงบประมาณของตนเอง มีอิสระในการบริหารงานพอสมควร และมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นของตนเอง

3. ลักษณะหน่วยการปกครองท้องถิ่นของเทศบาล มีลักษณะเป็นองค์การปกครองท้องถิ่นดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งตัวแทนและตัวแทนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายข้อบังคับและบริหาร ดังจะเห็นว่าสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีประกอบด้วยสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งจากประชาชนทั้งสิ้น

3.2 เทศบาลเป็นนิติบุคคล มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดในฐานะนิติบุคคล

3.3 ความเป็นอิสระในการบริหาร เทศบาลมีสำนักปลัดและส่วนราชการต่างๆ ที่สนับสนุนการทำงานของตนเอง ส่วนราชการต่างๆ นี้ อาจมีมากน้อยแล้วแต่ปริมาณ

ความรับผิดชอบและภารกิจของเทศบาล เช่น แบ่งเป็นกองช่าง กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม กองคลัง กองการประปา เป็นต้น ส่วนราชการเหล่านี้มีพนักงานเทศบาลดำเนินการภายใต้การบัญชาการของปลัดเทศบาล

3.4 ความเป็นอิสระด้านการเงิน เทศบาลมีรายได้ของตนเองจากเงินประเภทต่าง ๆ เช่น ภาษีอากร รายได้จากสาธารณูปโภคและเทศพาณิชย์ พันธบัตรหรือเงินกู้ เงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินที่มีผู้บริจาคหรืออุทิศให้ และเทศบาลมีอำนาจใช้จ่ายเงินเหล่านี้ได้ สภาเทศบาลเป็นผู้อนุมัติงบประมาณรายจ่าย แต่อย่างไรก็ดี การดำเนินงานของเทศบาลมิได้เป็นอิสระโดยสิ้นเชิงยังถูกควบคุมจากรัฐบางประการ กระนั้นก็ตามก็นับว่าเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด เมื่อเทียบกับองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบอื่น เช่น สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ดังนั้น เทศบาลจึงเป็นระบบการปกครองท้องถิ่นที่ใช้กับชุมชนเมือง (Urban area) และเป็นที่ยอมรับในระบบการเมืองการปกครองของทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ประชาชนจะมีบทบาทอันสำคัญในการเสนอตัวสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาล คณะผู้บริหารเทศบาล และประชาชนในท้องถิ่นนี้เองจะใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้ง เลือกบุคคลในพรรคที่ประชาชนเห็นชอบและสนับสนุน นโยบายที่จะบริหารงานในท้องถิ่นของตนให้เจริญก้าวหน้า เมื่อเลือกแล้วประชาชนก็ชอบที่จะให้ความร่วมมือสนับสนุน หรือคอยติดตามควบคุมให้มีการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายนั้นๆ จึงถือได้ว่าการปกครองระบบเทศบาลเป็นระบบการปกครองตนเองของคนในท้องถิ่นสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น และถือได้ว่าเป็นสถาบันที่ส่งเสริมการปกครองตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี

ความสำคัญของการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล

การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประเทศไทยที่เก่าแก่ที่สุดและมีความสำคัญ ดังนี้

1. เป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในเขตเทศบาล
2. ให้ประชาชนปกครองกันเองในเขตเทศบาล
3. การบริการสาธารณะเพื่อสนองความต้องการของประชาชนในเขตเทศบาล
4. เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรก
5. ประชาชน สนใจ คุ้นเคย และรู้จักมาก
6. มีจำนวนมาก รองจาก องค์การบริหารส่วนตำบล
7. รัฐบาลให้ความสำคัญรูปแบบเทศบาล มีการปรับปรุงแก้ไขเสมอมา
8. รูปแบบเทศบาลสอดคล้องกับการปกครองระบบรัฐสภาของรัฐบาล

9. ปัจจุบันเทศบาลเป็นรูปแบบเดียวที่ให้ประชาชนลงประชามติว่าจะเลือกนายกเทศมนตรีทางตรงหรือทางอ้อม

10. เทศบาลมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเป็นสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย

จะเห็นได้ว่าแนวคิด ความหมาย และความสำคัญของการบริหารงานเทศบาลเป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเทศบาล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับกรพิจารณาศึกษาเทศบาลโดยแนวคิดแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะของหน่วยการบริหารท้องถิ่นและความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลของไทย ขณะที่ความหมายของเทศบาลหมายถึง หน่วยการบริหารท้องถิ่นรูปแบบหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหลัก ได้แก่ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รวมแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 ส่วนความสำคัญของเทศบาล มี 10 ประการดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2546 : 16- 18)

การจัดตั้งเทศบาล

ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 ได้กล่าวถึงการจัดตั้งเทศบาล โดยมีบทบัญญัติที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาจัดตั้งท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาลไว้ 3 ประการ คือ 1. จำนวนและความหนาแน่นของท้องถิ่นนั้น 2. ความเจริญทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น 3. ความสำคัญทางการเมืองของท้องถิ่น โดยพิจารณาถึงศักยภาพของท้องถิ่นนั้นว่าจะสามารถพัฒนาความเจริญได้รวดเร็วมากน้อยเพียงใด จากกฎเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น กฎหมายได้กำหนดให้จัดตั้งเทศบาลขึ้นได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. เทศบาลตำบล กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลตำบลไว้
อย่างกว้าง ๆ ดังนี้

- 1.1 เป็นท้องที่มีพลเมืองหนาแน่นพอสมควร
- 1.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด
- 1.3 มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล

2. เทศบาลเมือง กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลเมืองไว้ ดังนี้

- 2.1 ท้องที่ที่เป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัดทุกแห่ง ให้ยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองได้โดยไม่ต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์อื่นๆ ประกอบ
- 2.2 ส่วนท้องที่ที่มีไซที่ตั้งศาลากลางจังหวัดจะยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังนี้

- 2.2.1 เป็นท้องที่มีพลเมืองตั้งแต่ 10,000 คนขึ้นไป
- 2.2.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด

2.2.3 มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลเมือง

3. เทศบาลนคร กฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งเทศบาลนครไว้ ดังนี้

- 3.1 เป็นท้องที่ที่มีพลเมืองตั้งแต่ 50,000 คนขึ้นไป
- 3.2 มีรายได้พอแก่การปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด
- 3.3 มีประกาศกระทรวงมหาดไทยยกฐานะเป็นเทศบาลนคร

ส่วนการจัดตั้งเทศบาลนั้น ไม่ว่าจะเป็เทศบาลประเภทใดต้องกระทำโดยมีประกาศกระทรวงมหาดไทย ซึ่งต้องระบุชื่อและเขตของเทศบาลไว้ด้วย และเมื่อได้จัดตั้งขึ้นแล้วเทศบาลนั้นจะมีฐานะเป็นนิติบุคคล การยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเขตเทศบาลต้องมีประกาศกระทรวงมหาดไทย ในทำนองเดียวกันในการยุบเลิกเทศบาล ต้องระบุวิธีการจัดการทรัพย์สินไว้ในประกาศกระทรวง มหาดไทยด้วย

โครงสร้าง อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

โครงสร้างของเทศบาล

การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 รวมทั้งแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2546 บัญญัติไว้ว่า โครงสร้างของเทศบาล ประกอบด้วย 2 ส่วน พอสรุปได้ดังนี้

1. ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือสภาเทศบาล ประกอบด้วย สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งเลือกตั้งโดยประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาล ดำรงตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี มีจำนวนตามประเภทของเทศบาล ดังนี้

- 1.1 สภาเทศบาลตำบล ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 12 คน
- 1.2 สภาเทศบาลเมือง ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 18 คน
- 1.3 สภาเทศบาลนคร ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 24 คน

สมาชิกสภาเทศบาลให้อยู่ในตำแหน่งได้คราวละ 4 ปี และให้ทุกสภาเทศบาลมีประธานสภา 1 คน และรองประธานสภา 1 คน โดยสมาชิกสภาเทศบาลประชุมเลือกกันเอง จะเลือกบุคคลอื่นที่มีได้เป็นสมาชิกสภาเทศบาลไม่ได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งประธานสภาและรองประธานสภาตามมติของสภาเทศบาล

2. ฝ่ายบริหาร นายกเทศมนตรี ให้เทศบาลมีนายกเทศมนตรีคนหนึ่ง มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน อยู่ในวาระคราวละ 4 ปี ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองวาระไม่ได้ และให้นายกเทศมนตรีแต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ตามจำนวน ดังนี้

- 2.1 เทศบาลตำบล ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 2 คน
- 2.2 เทศบาลเมือง ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 3 คน

2.3 เทศบาลนคร ให้แต่งตั้งรองนายกเทศมนตรี ไม่เกิน 4 คน

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล

อำนาจหน้าที่ของเทศบาล ที่กำหนดตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายเทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาล ดังต่อไปนี้

(มาตรา 50)

1. รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน
2. ให้มีการบำรุงทางบกและทางน้ำ
3. รักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะรวมทั้งการกำจัด

มูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

4. ป้องกันและระงับโรคติดต่อ
5. ให้มีเครื่องใช้ในการดับเพลิง
6. ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม
7. ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ
8. บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น
9. หน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเทศบาล

ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย เทศบาลตำบลอาจจัดกิจกรรมใด ๆ ในเขตเทศบาล

ดังต่อไปนี้ (มาตรา 51)

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา
2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์
3. ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือและท่าข้าม
4. ให้มีสุสานและฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร
6. ให้มีการบำรุงสถานที่ทำการพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีการบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น
8. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ
9. เทศพาณิชย์

หน้าที่ของเทศบาล ที่กำหนดตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

มาตรา 16 ให้เทศบาล เมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเองดังนี้

1. การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง
2. การจัดให้มีและบำรุงรักษาทางบก ทางน้ำ และทางระบายน้ำ
3. การจัดให้มีและควบคุมตลาด ท่าเทียบเรือ ท่าข้าม และที่จอดรถ
4. การสาธารณสุขูปโภคและการก่อสร้างอื่น ๆ
5. การสาธารณสุขูปการ
6. การส่งเสริม การฝึก และการประกอบอาชีพ
7. การพาณิชย์ และการส่งเสริมการลงทุน
8. การส่งเสริมการท่องเที่ยว
9. การจัดการศึกษา
10. การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และ

ผู้ด้อยโอกาส

11. การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

12. การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย
13. การจัดการให้มีและบำรุงรักษาสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ
14. การส่งเสริมกีฬา
15. การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชน
16. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น
17. การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง
18. การกำจัดขยะมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสีย
19. การสาธารณสุข การอนามัยครอบครัว และการรักษาพยาบาล
20. การจัดให้มีและควบคุมสุสานและฌาปนสถาน
21. การควบคุมการเลี้ยงสัตว์
22. การจัดให้มีและควบคุมการฆ่าสัตว์
23. การรักษาความปลอดภัย ความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการอนามัย

โรงมหรสพ และสาธารณสุขสถานอื่นๆ

24. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
25. การผังเมือง
26. การขนส่งและการวิศวกรรมจราจร
27. การดูแลรักษาที่สาธารณะ
28. การควบคุมอาคาร
29. การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
30. การรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมและสนับสนุนการป้องกันและรักษา

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

31. กิจการอื่นใดที่เป็นผลประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

และจากการศึกษาอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตามกฎหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถจัดกลุ่มภารกิจได้เป็น 6 ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองท้องถิ่น : 2546) ดังนี้ (ไพฑูริย์ ถนัดคำ, 2549 : 28-29)

1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำแผนงานโครงการก่อสร้างถนน และทางเดินเท้าในเขตเทศบาล การเสียสละทรัพย์สิน ให้เทศบาลก่อสร้างถนนหรืออาคารสาธารณะประโยชน์ การเสนอโครงการติดตั้งไฟฟ้า และแสง ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลในการระบายน้ำ สนับสนุนโครงการก่อสร้างท่อระบายน้ำ รวมถึงการร่วมมือกับเทศบาลในการบูรณะซ่อมแซมผิวจราจรในเขตเทศบาล เป็นต้น
2. ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการก่อสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก การมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ การจัดทำแผนการพัฒนาการ เกษตรการ ป้องกันภัยธรรมชาติ การเฝ้าระวังการป้องกันโรค และโรคระบาด การพัฒนากลุ่มอาชีพ และการส่งเสริมการกีฬาชุมชน เป็นต้น
3. การมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน แจ้งเบาะแสหรือแหล่งมั่วสุมของโจรผู้ร้าย การร่วมมือในการวางแผนป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย การตรวจสอบความเสียหายของสาธารณสถานและสิ่งปลูกสร้าง การให้บริการเก็บขยะของเทศบาล การเสนอแผนปรับปรุงตลาดสดของเทศบาลและการสนับสนุนอาสาสมัครป้องกันภัย เป็นต้น
4. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรมและการท่องเที่ยว ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนเพื่อส่งเสริมการลงทุนด้านพาณิชยกรรม

การวางแผนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การร่วมศึกษาดูงาน การปรับปรุงการประเมินราคาที่ดิน การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การเสนอโครงการก่อสร้างอาคารพาณิชย์

5. การมีส่วนร่วมด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเข้าร่วมโครงการส่งเสริมและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ การป้องกันและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

6. การมีส่วนร่วมด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนการจัดงานประเพณีประจำปี การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การสนับสนุนการผลิตสินค้าพื้นเมืองจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่ของสภาเทศบาล นายกเทศมนตรี และพนักงานเทศบาล

พรชัย ศรีสุริยัน โยธิน (2549 : 12) กล่าวว่า การปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารราชการของเทศบาลตามที่กฎหมายกำหนด พอสรุป ดังนี้

1. สภาเทศบาล มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1.1 เสนอร่างเทศบัญญัติ

1.2 อำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการสามัญและคณะกรรมการวิสามัญของ

สภาเทศบาล

1.3 เสนอให้มีการออกเสียงประชามติในท้องถิ่น

1.4 ตรวจสอบการดำเนินงานของฝ่ายบริหารของเทศบาล เช่น การอนุมัติร่าง

เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี การตั้งกระทู้ถาม หรือการเปิดอภิปรายทั่วไป

2. นายกเทศมนตรี อำนาจหน้าที่ของนายกเทศมนตรี มีดังนี้

2.1 กำหนดนโยบายโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย และรับผิดชอบการบริหารราชการของเทศบาลให้เป็นไปตามกฎหมายเทศบัญญัติ และนโยบาย

2.2 สั่ง อนุญาต และอนุมัติ เกี่ยวกับราชการของเทศบาล

2.3 แต่งตั้ง และถอดถอนรองนายกเทศมนตรี ที่ปรึกษานายกเทศมนตรี และ

เลขานุการนายกเทศมนตรี

2.4 วางระเบียบเพื่อให้งานของเทศบาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

2.5 รักษาการให้เป็นไปตามเทศบัญญัติ

2.6 ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ และกฎหมาย

อื่น

3. อำนาจหน้าที่ของพนักงานเทศบาล คือ พนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ในเทศบาล โดยได้รับเงินเดือนในงบประมาณหมวดเงินเดือน เนื่องจากฐานะขององค์กรเทศบาลมีความเป็นอิสระ โดยเอกเทศแยกจากราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค พนักงานเทศบาลจึงมิได้เป็นส่วนหนึ่งของระบบข้าราชการพลเรือนของรัฐบาล แต่แยกออกมาเป็นระบบบริหารงานบุคคล โดยเฉพาะระบบงานบริหารบุคคลนี้ประกอบด้วยพนักงานเทศบาลของเทศบาลทุกแห่งทั่วประเทศ ฉะนั้น การสับเปลี่ยนพนักงานระหว่างเทศบาลโดยการโอน (ย้าย) ก็อาจทำได้

พนักงานเทศบาลเป็นเจ้าหน้าที่ประจำที่มาจาก การบรรจุและแต่งตั้ง ปฏิบัติงานตาม อำนาจหน้าที่ในหน่วยงานของเทศบาล ในการจัดส่วนราชการของเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 12 พ.ศ. 2546 ให้เทศบาลแบ่งส่วนราชการเป็นสำนัก ปลัดเทศบาลและส่วนราชการอื่นตามที่นายกเทศมนตรีประกาศกำหนด โดยความเห็นชอบของ กระทรวงมหาดไทย และตามพระราชกฤษฎีการะเบียบพนักงานเทศบาล พ.ศ. 2519 แบ่งหน่วยงานของเทศบาลออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

3.1 สำนักปลัด มีหน้าที่ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผน และนโยบายของเทศบาล ทั้งมีหน้าที่เป็นเลขานุการของสภาเทศบาลและคณะเทศมนตรีเกี่ยวกับ งานสารบรรณ งานธุรการ งานประชาสัมพันธ์ งานนิติกร งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานทะเบียน ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่มีได้กำหนดไว้เป็นงานของหน่วยงานใด โดยเฉพาะ เช่น สถานธนาภิบาลของเทศบาล

3.2 กองคลัง มีหน้าที่เกี่ยวกับการเงินและบัญชี การจัดเก็บภาษีต่าง ๆ เช่น ภาษี โรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้าย ฯลฯ งานจัดทำงบประมาณ งานผลประโยชน์ของเทศบาล ควบคุมดูแล พัสดุและทรัพย์สินของเทศบาล ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงินที่มีได้กำหนด ไว้เป็นงาน ของส่วนใดหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่แนะนำช่วยเหลือด้านการเจ็บป่วย ของประชาชน การป้องกันและระงับโรคติดต่อ การสุขาภิบาล การรักษาความสะอาด งานด้าน สัตวแพทย์ ตลาดสาธารณะ สุสาน และ ฌาปนสถานสาธารณะ ตลอดจนควบคุมการประกอบอาชีพ ที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชาชน เช่น การแต่งผม การจำหน่ายอาหาร เป็นต้น ซึ่งรวมเรียกว่า การประกอบการค้าอันอาจจะเป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งงานสาธารณสุข อื่น ๆ ให้เป็นไปตามกฎหมายหรืองานที่ได้รับมอบหมาย

3.4 กองช่าง มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับงานโยธา งานบำรุงรักษาทางบกทางน้ำ สวนสาธารณะ งานสำรวจและแบบแผน งานสถาปัตยกรรม การผังเมือง และงานสาธารณูปโภค งานควบคุมการก่อสร้างอาคาร งานเกี่ยวกับไฟฟ้าหรืองานอื่นที่ได้รับมอบหมาย

3.5 กองการประปา มีหน้าที่เกี่ยวกับการให้บริการและจำหน่ายน้ำประปา การบำรุงรักษาระบบท่อประปาจ่ายน้ำประปา ควบคุมคุณภาพน้ำประปา การติดตั้งมาตรวัดน้ำ ให้แก่ผู้ขอใช้น้ำรายใหม่ ตลอดจนจัดเก็บผลประโยชน์เกี่ยวกับการประปา

3.6 กองการศึกษา มีหน้าที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานในด้านการศึกษาระดับ ประถมศึกษาของเทศบาล งานด้านการสอน การนิเทศ การศึกษา งานสวัสดิการสังคม ศาสนาและ ประเพณีท้องถิ่น และนันทนาการ ตลอดจนงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ต่อมาได้มีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการกำหนดส่วนราชการของเทศบาล พ.ศ. 2541 กำหนดให้มีการจัดตั้งกองหรือฝ่ายขึ้นได้ถึง 12 หน่วย โดยเทศบาลบางแห่งอาจจัดตั้ง น้อยกว่า 12 หน่วยก็ได้ ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2546 : 56)

1. สำนักปลัด
2. กองการประปา หรือฝ่ายการประปา
3. กองการแพทย์ หรือฝ่ายการแพทย์
4. สำนักงานการศึกษา หรือกองการศึกษา
5. สำนักการคลัง กองคลัง หรือฝ่ายคลัง
6. สำนักการช่าง กองช่าง หรือฝ่ายช่าง
7. กองช่างสุขาภิบาล หรือฝ่ายช่างสุขาภิบาล
8. กองวิชาการและแผนงาน หรือฝ่ายวิชาการและแผนงาน
9. กองสวัสดิการสังคม และสังคม หรือฝ่ายสวัสดิการสังคม
10. สำนักงานสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม หรือกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
11. หน่วยงานตรวจสอบภายใน
12. แขวง

บริบทเทศบาลตำบลห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

เทศบาลตำบลห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมาย กำหนดในการจัดบริการสาธารณะ ได้แก่ ด้านการให้บริการงานทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัว ประชาชน ด้านการให้บริการถนนและการระบายน้ำสาธารณะ ด้านการให้บริการกำจัดขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูล ด้านการให้บริการป้องกันและระงับโรคติดต่อ ด้านการให้บริการไฟฟ้าสาธารณะ หรือแสงสว่างสาธารณะ และด้านการศึกษา เป็นต้น (สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยราช. 2549)

สภาพทั่วไป

1. ลักษณะที่ตั้ง เทศบาลตำบลห้วยราช ตั้งอยู่ที่อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะจาก สุขาภิบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2542 ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาล พ.ศ. 2542 ปัจจุบันเป็นเทศบาลชั้น 5 มีพื้นที่รับผิดชอบ 18 ตารางกิโลเมตร มีชุมชนในความรับผิดชอบ จำนวน 13 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 3,5,10 ตำบลห้วยราช และ หมู่ที่ 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 ตำบลห้วยราชา โดยห่างจากศาลากลางจังหวัด ประมาณ 12 กิโลเมตร

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลสามแวง
ทิศใต้	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยราช
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยราช และองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านตะโก
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยราช

3. ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ทั่วไปของเทศบาลตำบลห้วยราช เป็นที่ราบสูง และเป็นที่ราบลุ่มบางส่วนลักษณะดิน เป็นดินร่วนปนทราย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตร และภายในเขตเทศบาลมีแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หนองระเบ็ก

4. การปกครอง เทศบาลตำบลห้วยราช ได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาลห้วยราช เป็นเทศบาลตำบลห้วยราช ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกอบกับ ได้มีพระราชกฤษฎีกายุบรวมสภาตำบลห้วยราชา กับ เทศบาลตำบลห้วยราช ทำให้เทศบาลห้วยราชมีหมู่บ้าน/ชุมชน อยู่ในเขตการปกครอง จำนวน 13 หมู่บ้าน

5. ประชากร เทศบาลตำบลห้วยราช มีประชากร ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 จำนวน 5,557 คน แยกเป็นชายจำนวน 2,765 คน หญิง จำนวน 2,792 คน ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง จำนวน 3,750 คน มีครัวเรือน จำนวน 1,182 ครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากรในพื้นที่เฉลี่ย 308.72 คน ต่อตารางกิโลเมตร

ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

1. การคมนาคม เทศบาลตำบลห้วยราช ใช้การคมนาคมทางบก คือทางรถยนต์ มีถนนเส้นทางหลักผ่านคือถนนสายบุรีรัมย์ - อำเภอห้วยราช - อำเภอสตึก และมีถนนของเทศบาลเชื่อมระหว่างถนนสายหลักไปตามหมู่บ้าน/ชุมชน ต่าง ๆ นอกจากนี้มีสถานีรถไฟรับส่งผู้โดยสารตามเส้นทางสายวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี - กรุงเทพมหานคร

2. การโทรคมนาคม

2.1 จำนวนโทรศัพท์ส่วนบุคคล มีประมาณ 115 หมายเลข

2.2 ตู้โทรศัพท์ระบบสาธารณะ โดยมีการติดตั้งโทรศัพท์สาธารณะ ทั้งตู้หยอดเหรียญ และตู้ใช้บัตร (TOT Card)

3. การไฟฟ้า ในเขตเทศบาลตำบลห้วยราช มีไฟฟ้าใช้ประมาณ ร้อยละ 97 ของครัวเรือน และมีไฟฟ้าสาธารณะส่องสว่าง จำนวน 567 จุด

ด้านเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวม รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี จำนวน 29,251.- บาท/คน/ปี

2 การเกษตรกรรม ประชากร ร้อยละ 90 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม

3. การพาณิชย์และบริการ

3.1 สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม มีสถานบริการน้ำมัน 2 แห่ง

3.2 สถานประกอบการเทศพาณิชย์ มีโรงฆ่าสัตว์ 1 แห่ง

3.4 การอุตสาหกรรม มีประกอบการอุตสาหกรรมขนาดกลางและใหญ่ ดังนี้ มีโรงสีข้าวขนาดใหญ่ จำนวน 1 แห่ง คือ โรงสีไฟเกียรติอาภาเดช

3.5 การปศุสัตว์ การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่ จะเลี้ยงไว้ใช้งาน

ด้านสังคม

1. ชุมชน ในเขตเทศบาลประกอบด้วยหมู่บ้าน/ชุมชน จำนวน 13 ชุมชน ดังนี้

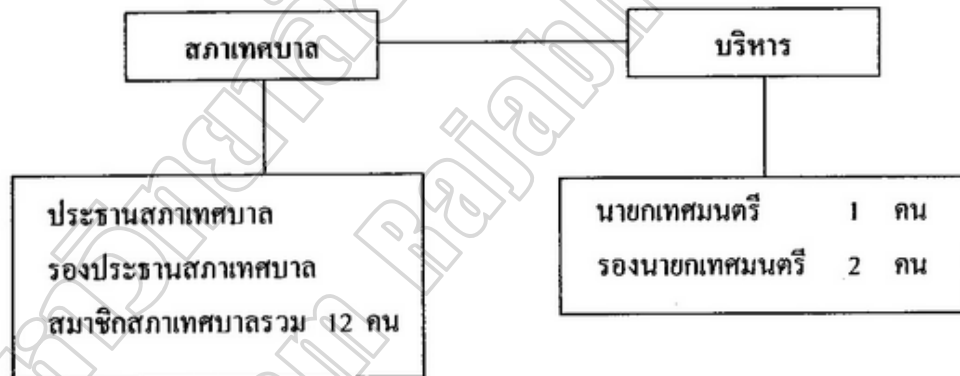
บ้านตลาดห้วยราช	หมู่ที่ 3	ตำบลห้วยราช
บ้านบุตาแพง	หมู่ที่ 5	ตำบลห้วยราช
บ้านสุขสมบูรณ์	หมู่ที่ 10	ตำบลห้วยราช
บ้านห้วยราช	หมู่ที่ 1	ตำบลห้วยราช
บ้านตะครอง	หมู่ที่ 2	ตำบลห้วยราช
บ้านเมืองคำ	หมู่ที่ 3	ตำบลห้วยราช
บ้านส่วนรวม	หมู่ที่ 4	ตำบลห้วยราช
บ้านตาไถ่	หมู่ที่ 5	ตำบลห้วยราช
บ้านห้วยแก้ว	หมู่ที่ 6	ตำบลห้วยราช
บ้านเพชร	หมู่ที่ 7	ตำบลห้วยราช
บ้านห้วยราชพัฒนา	หมู่ที่ 8	ตำบลห้วยราช
บ้านห้วยราชา	หมู่ที่ 9	ตำบลห้วยราช
บ้านสวายเจริญ	หมู่ที่ 10	ตำบลห้วยราช

2 ศาสนาและวัฒนธรรม ประชากรส่วนใหญ่ในเขตเทศบาลตำบลห้วยราช นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 99 มีศาสนสถานในพื้นที่ คือ วัดแจ้งสมรทศ ตำบลห้วยราช และ วัดราษฎร์รังสรรค์ ตำบลห้วยราชา ด้านวัฒนธรรม ได้ยึดถือปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นอยู่เสมอ ซึ่งมีดังนี้ คือ ประเพณีวันสงกรานต์และวันผู้สูงอายุ ประเพณีวันลอยกระทง ประเพณีทำบุญตักบาตรวันขึ้นปีใหม่ ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา และกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา

3. การศึกษา ในเขตเทศบาล มีศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ 1 แห่ง คือศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ วัดบ้านเพชร (วัดปราสาทสูง) ตั้งอยู่ บ้านเพชร หมู่ที่ 7 ตำบลห้วยราช มีโรงเรียนระดับประถมศึกษา 2 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลห้วยราช ตั้งอยู่ บ้านสุขสมบูรณ์ หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยราช และโรงเรียนบ้านเพชรประชาสามัคคี ตั้งอยู่ บ้านเมืองคำ หมู่ที่ 3 ตำบลห้วยราช ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวได้ให้การศึกษแก่เด็กนักเรียนทั้งในเขตเทศบาล และนอกเขตเทศบาล

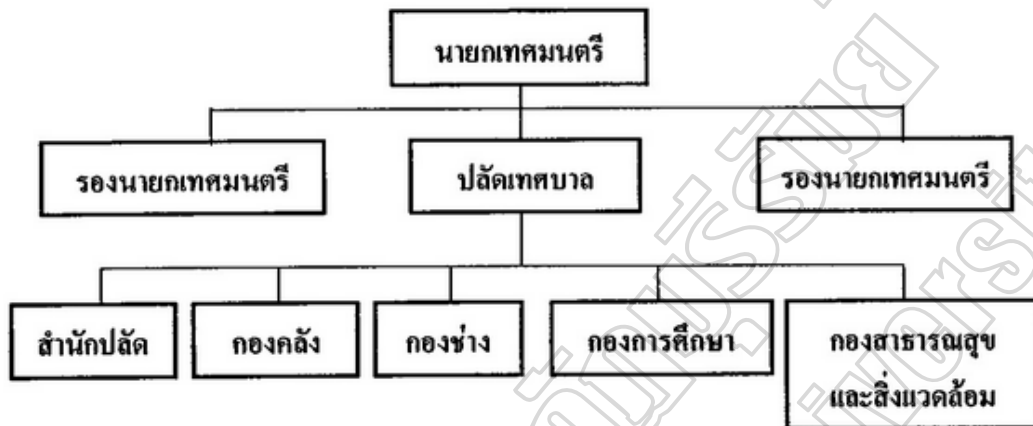
โครงสร้างด้านการเมืองการบริหารของเทศบาล

1. การจัดองค์กรเทศบาลตำบลห้วยราช มีโครงสร้าง ดังนี้

ภาพประกอบที่ 1 การจัดองค์กรเทศบาลตำบลห้วยราช
ที่มา (สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยราช. 2549 : 46)

2 การแบ่งส่วนราชการของเทศบาลตำบลห้วยราช โครงสร้างการบริหาร ดังนี้

ภาพประกอบ 2 การแบ่งส่วนราชการของเทศบาลตำบลห้วยราช
ที่มา (สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยราช. 2549 : 47)

ตาราง 2 โครงสร้างอัตรากำลังของเทศบาลตำบลห้วยราช

รายการ	พนักงาน	ลูกจ้างประจำ	ลูกจ้างชั่วคราว
สำนักปลัดเทศบาล	10	1	-
กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	1	-	13
กองคลัง	4	1	1
กองช่าง	3	-	1
กองการศึกษา	2	-	3
รวม	20	2	18

ที่มา (สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยราช. 2549 : 47)

วิสัยทัศน์เทศบาลตำบลห้วยราช

เทศบาลตำบลห้วยราช เป็นองค์กรที่บริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลสู่การบริการเป็นเลิศ ประชาชนสุขภาพดี สิ่งแวดล้อมสวยงาม เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา ตามแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.2550-2552) ของเทศบาลตำบลห้วยราช (สำนักงานเทศบาลตำบลห้วยราช. 2549)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดีและมีประสิทธิภาพการบริการชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรและสิ่งแวดล้อมเมืองให้น่าอยู่

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและจัดระเบียบชุมชน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการศึกษ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

ยุทธศาสตร์การพัฒนาในช่วงสามปี

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลตำบลห้วยราช ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์

12. แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการที่ดีและประสิทธิภาพการบริการชุมชน

1.1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดี

1.2 พัฒนานวัตกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการบริการ

2. พัฒนาคุณภาพชีวิตประชากรและสิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่

2.1 พัฒนาประชากรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี

2.2 พัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นเมืองน่าอยู่

3. พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและการจัดระเบียบชุมชน

3.1 พัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

3.2 พัฒนาระเบียบชุมชน

4. พัฒนาระบบการศึกษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.1 พัฒนาการศึกษาระบบและนอกระบบ

4.2 พัฒนาภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

5. พัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

5.1 พัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน

5.2 พัฒนาฝึกอบรมผลิตภัณฑ์สินค้าเพื่อการจำหน่าย

5.3 พัฒนาสินค้า OTOP และการส่งเสริมการตลาด

5.4 พัฒนาการเกษตรและธุรกิจการเกษตร

นโยบายการพัฒนาของนายกเทศมนตรีตำบลห้วยราช

นโยบายแนวทางการพัฒนาของนายกเทศมนตรีห้วยราช ซึ่งแถลงต่อสภาเทศบาล
ห้วยราช เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2547 สรุปได้ดังนี้

1. ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ ตามนโยบายของรัฐบาล
2. ส่งเสริมให้มีตลาดชุมชน ตลาดสินค้าตำบล
3. ส่งเสริมการลงทุนในเขตเทศบาล อุตสาหกรรมการเกษตร ปศุสัตว์ แปรรูป

อาหาร การท่องเที่ยว

4. การบริหารจัดการน้ำอย่างมีคุณภาพและมีระบบ
5. ส่งเสริมการศึกษาตามแผนภาครัฐ และสร้างความรู้ให้กับชุมชน
6. ส่งเสริมการสร้างอาชีพ และตลาดแก่ประชาชน
7. ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพชีวิต อุปลักษณ์กีฬา ลานกีฬา ให้กับประชาชนได้ออก

กำลังกายเพื่อสุขภาพดีด้วยหน้า

8. สร้างจิตสำนึกให้ครอบครัวมีความสุข คู่สังคมที่ดี ด้านภัยยาเสพติด
9. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทางเชื่อมระดับระหว่างหมู่บ้าน ทางเท้า

ทางระบายน้ำ ระบบไฟฟ้า ประปา ครบทุกชุมชน

10. อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม สร้างจิตสำนึกให้ประชาชน
รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม อนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น
กิจกรรม เพื่ออนุรักษ์ สืบสานประเพณีท้องถิ่นอันดีงาม

11. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนส่งเสริมท้องถิ่นไทยใสสะอาด โปร่งใส ตรวจสอบได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาล
ตำบลห้วยราช ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่ได้ทำการศึกษาไว้ก่อนหน้าแล้วและมีหัวข้องานวิจัย
ที่สอดคล้องหรือใกล้เคียงกัน เพื่อเป็นแนวทางประกอบในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยมีทั้งงานวิจัย
ในประเทศและงานวิจัยของต่างประเทศ ซึ่งสรุปเนื้อหาของงานวิจัยดังกล่าวได้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

จรัสศักดิ์ สีใจเจริญ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า

1. โครงการหรือกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ โครงการพื้นฐาน รongลงมาเป็นการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ และมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ประเภทอื่น ๆ โดยจะไปมีส่วนร่วมในลักษณะของการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะมากที่สุด รongลงมาได้รับประโยชน์จากโครงการหรือกิจกรรม
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมจะเข้าร่วมโดยสมัครมากกว่าถูกผู้อื่นชักชวน ส่วนรูปแบบของการมีส่วนร่วมนั้นจะเข้าร่วมโดยผ่านตัวแทน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งได้รับเลือกตั้งจากรายการในหมู่บ้าน รongลงมาเป็นการมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน
3. ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการเปิดโอกาสขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เข้าไปมีส่วนร่วม มีอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง
4. สาเหตุของการเข้าไปมีส่วนร่วม ได้แก่ การที่จะมีโอกาสได้ร่วมรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็ง และจะทำให้การบริหาร อบต. มีประสิทธิภาพ อีกทั้งจะเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมการทำงานของ อบต.

สาเหตุของการไม่เข้าไปมีส่วนร่วมใน อบต. นั้น เพราะมีตัวแทนอยู่แล้ว นอกจากนี้ไม่เข้าใจขั้นตอนการดำเนินงาน รวมถึงปัจจัยด้านรายได้ของ อบต. ที่มีน้อย ไม่เพียงพอที่จะทำนุบำรุงท้องถิ่น ตามความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

ยศวดี นนทรี (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจะมีความสัมพันธ์ในเชิงผกผันกับระดับความเป็นชุมชนเมืองของพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล โดยประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองต่ำ จะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลที่มีระดับความเป็นชุมชนเมืองปานกลางในแต่ละพื้นที่ พบว่าไม่แตกต่างกัน

2. ส่วนใหญ่แล้วประชาชนจะให้ความสนใจต่อกิจกรรมการมีส่วนร่วมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล แต่ภายหลังจากการเลือกตั้งประชาชนจะขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นในด้านอื่น ๆ อาทิเช่น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ การเข้าร่วมฟังการประชุม การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น และการติดตามและตรวจสอบการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

3. การศึกษาของปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองพบว่า การกล่อมเกลாதทางการเมืองและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทุกพื้นที่ โดยพบข้อสังเกตว่าถ้าชุมชนมีการพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองมากขึ้น จำนวนปัจจัย สถานภาพส่วนบุคคล และปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีอิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่นั้นก็จะมามากขึ้น

สินธุ์ มุงคิ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า

1. สตรีในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ

2. การศึกษา รายได้ อาชีพ ประสบการณ์การเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์เกื้อหนุนกับบทบาทสตรีในการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

พวงทอง โยธาใหญ่ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นประจำปี 2545 ของ อบต. ในจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในระดับน้อย ประชาชนให้ความสนใจน้อย

2. ประชาชนไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมของ อบต. เท่าที่ควร ซึ่งอาจทำให้การแก้ไขปัญหาท้องถิ่นไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น

ชัยพร เจียมตน (2548 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับมาก คือ การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ปัจจัยส่วนบุคคลด้านการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกนั้นไม่มีความสัมพันธ์กัน

3. ปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ประชาชนในท้องถิ่นมีฐานะยากจน ต้องหารายได้เลี้ยงชีวิตตนเองและครอบครัว ประชาชนในท้องถิ่นขาดความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4. แนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ นักการเมืองต้องมีจริยธรรม มีความพร้อมที่จะเป็นตัวแทนของประชาชน ผู้บริหารพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพมั่นคงมีรายได้เพิ่มขึ้น

มหาชาติ เสริมใหม่ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง ร้อยละ 57.9 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 47.7 อายุระหว่าง 29 – 39 ปี ร้อยละ 33.2 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา และ ปวช. ร้อยละ 35.5 อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานจ้างของรัฐ/ลูกจ้างเอกชน ร้อยละ 35.5 และมีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาทมีจำนวนมาก ร้อยละ 66.7

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง จำแนกการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น การใช้สิทธิเลือกตั้งเทศบาลอยู่ในระดับมาก การวางแผนพัฒนาเทศบาล และการตัดสินใจและตรวจสอบเทศบาลการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง

3. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ เมื่อจำแนกตามลักษณะทางประชากร โดยภาพรวมพบว่า ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ผู้ที่มีสถานภาพ โสด สมรส หม้าย และระดับการศึกษา มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ส่วนเพศ อายุ อาชีพ รายได้ และเขตเลือกตั้ง พบว่าส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 การใช้สิทธิเลือกตั้ง เพศ สถานภาพ โสด สมรส หม้าย อายุ การศึกษา อาชีพ รายได้ และเขตเลือกตั้ง พบว่า มีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ไพโรพ ถนัดคำ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาล ตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาพบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลจากมาก

ไปหาน้อยคือ ด้านการศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมการลงทุนพาณิชย์ยกรรมและการท่องเที่ยว ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต และด้านโครงสร้างพื้นฐาน

2. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของเทศบาลตำบลจตุรพักตรพิมาน อำเภอจตุรพักตรพิมาน จังหวัดร้อยเอ็ด ที่จำแนกตามเพศและระดับการศึกษา มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลมากกว่าเพศชาย ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา/ปวช. หรือเทียบเท่า อนุปริญญา/ปวส. หรือเทียบเท่า มีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเทศบาลมากกว่าระดับปริญญาตรีขึ้นไป

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะทั่วไป ได้แก่ ต้องการให้เทศบาลสนับสนุนการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีให้มากกว่าเดิม โดยจัดให้มีการจัดขบวนแห่บุญผะเหวด การแห่นางสงกรานต์ แห่บุญบังไฟ แห่เทียนเข้าพรรษา งานลอยกระทงให้มีความยิ่งใหญ่สนุกสนานและประทับใจของประชาชนมากขึ้น ควรขยายเขตไฟฟ้าให้กว้างขึ้นในพื้นที่ที่รับผิดชอบเพราะถนนบางสายในบางจุดเวลากลางคืนยังมีมืดทำให้อันตรายต่อการที่ประชาชนสัญจรไปมา น้ำประปาไหลเบาในบางเวลาอยากให้รักษาความสะอาดของถนน ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดขยะมูลฝอยให้สะอาดเรียบร้อยกว่าเดิมด้วย

พิธีสิทธิ์ คำวนศิลป์ และสุวิวัฒนากร วงศ์ธนวุธ (2549: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการเลือกตั้งท้องถิ่นของประชาชน พร้อมทั้งพัฒนาข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งท้องถิ่น โดยทำการศึกษาจากประชาชนผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป โดยทำการสุ่มประชาชนที่อยู่ในเขต อบต. ทั้งที่เป็น อบต. ที่ได้รับรางวัลและไม่ได้รับรางวัล จำนวน 3,000 คน ผลการศึกษาพบว่า

1. ประชาชนยังมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเลือกตั้งและการปกครองท้องถิ่นไม่มากนัก แต่ถึงแม้จะมีความรู้ไม่มากนัก ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ดีต่อการเลือกตั้ง อบต. เพราะประชาชนส่วนใหญ่มองว่า การเลือกตั้ง อบต. มีประโยชน์ต่อประชาชน ชุมชน และประเทศชาติ

2. ประชาชนกว่าครึ่งเห็นว่า การให้บริการของ อบต. รวมทั้งการให้บริการของพนักงานท้องถิ่นควรจะได้รับการพัฒนาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

แต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังเห็นว่า สมาชิกสภาและผู้บริหาร อบต. ที่ตน ได้มีส่วนเลือกเข้ามาบริหาร นั้นทำให้ตนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สะดวกสบายมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน

3. การศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นไม่มากนัก เพราะประชาชนส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมเฉพาะการ ไปเลือกตั้ง อบต. เท่านั้น บทบาทด้านการคิดตามและตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต. ยังอยู่ในระดับต่ำ อันเนื่องมาจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง

งานวิจัยต่างประเทศ

บานเนส และคนอื่น ๆ (Banes and others. 1992 : 1, อ้างถึงใน มหาชาติ เสริมใหม่. 2549 : 42) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้มาตรวัดกัตต์แมนด้านพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประชาชนในเนเธอร์แลนด์ อังกฤษ สหรัฐ เยอรมัน และออสเตรีย พบว่า

1. ค่าสัมประสิทธิ์ในการกำหนดทำนายของประเทศต่าง ๆ ออกมา ดังนี้ เนเธอร์แลนด์เท่ากับ .95 อังกฤษเท่ากับ .95 สหรัฐเท่ากับ .94 ออสเตรีย เท่ากับ .94
2. สรุปลักษณะการเข้าร่วมทางการเมืองในประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตยของทางตะวันตกยังคงมีแบบแผนที่เป็นมิติเดียวอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เนเธอร์แลนด์ และอังกฤษ ลักษณะการเข้าร่วมทางการเมืองจะมีความใกล้เคียงกับมาตรวัดแบบกัตต์แมนมากที่สุด ส่วนในสหรัฐอเมริกา จะมีค่าความคลาดเคลื่อนของแบบแผนการเข้าร่วมทางการเมืองมากที่สุด

ลิโบริากิน่า (Liborakina. 2005 : 10-11) ได้ศึกษาการประเมินผลการปฏิบัติงานของประชาชนต่อรัฐบาลท้องถิ่น กรณีศึกษาประเทศศรีสเลเชีย โดยการวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อทำการสำรวจ โครงการที่รัฐบาลท้องถิ่นได้ดำเนินการให้ชุมชน อีกทั้งเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจหน้าที่กำหนดคน โอบายได้รับทราบในปี 2003-2004 กลุ่มสังคมวิทยาและสถาบันสำหรับเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของรัฐบาลท้องถิ่นภายใต้การปรับปรุงการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาที่เข้มแข็ง โดยผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนชาวรัสเซียที่ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการ ปกครองท้องถิ่น ยังไม่ทราบบทบาทหน้าที่ของการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีพอ
2. ประชาชนเชื่อว่าการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณูปโภคเป็นภารกิจหลักของประเทศบาลและต้องดำเนินการให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และมีความคาดหวังในเรื่องการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการเมืองและการสนับสนุนสังคม การกำหนดผลประโยชน์ และการสงเคราะห์เงิน

จากผลการศึกษางานวิจัยที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งงานวิจัยในประเทศและงานวิจัยต่าง ประเทศ สรุปว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับน้อย ประเด็นสำคัญคือประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางด้านการเมืองการปกครองในระดับท้องถิ่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ของประชาชนในเขตเทศบาล ตำบลห้วยราช อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

1. เพศ
2. อายุ
3. ระดับการศึกษา
4. อาชีพ

ตัวแปรตาม

- การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น**
1. การมีส่วนร่วมด้านการเมือง การเลือกตั้งของเทศบาล
 2. การมีส่วนร่วมในด้านการวางแผนพัฒนาเทศบาล
 3. การมีส่วนร่วมในด้านการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล